

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI
PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Ústav pedagogiky a sociálních studií

Diplomová práce

Bc. Barbora Kučerová

Srovnání představ o životě mezi dětmi žijícími ve svých rodinách
a dětmi žijícími v dětských domovech

Olomouc 2023

vedoucí práce: Mgr. Tereza Buchtová, Ph.D.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „Srovnání představ o životě mezi dětmi žijícími ve svých rodinách a dětmi žijícími v dětských domovech“ zpracovala samostatně a byla použita pouze uvedená literatura a zdroje.

V Olomouci dne 9. dubna 2023

.....

Bc. Barbora Kučerová

Poděkování

Děkuji Mgr. Tereze Buchtové, Ph.D. za její odborné vedení diplomové práce, ochotu, cenné komentáře a za věnovaný čas konzultacím během zpracovávání mé práce.

Také bych ráda poděkovala všem respondentům, kteří se účastnili výzkumného šetření.

Velké poděkování chci také dát svým blízkým, kteří mě po celou dobu mého studia a při psaní této práce podporovali.

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Bc. Barbora Kučerová
Katedra:	Ústav pedagogiky a sociálních studií
Vedoucí práce:	Mgr. Tereza Buchtová, Ph.D.
Rok obhajoby:	2023

Název práce:	Srovnání představ o životě mezi dětmi žijícími ve svých rodinách a dětmi žijícími v dětských domovech
Název práce v angličtině:	Comparing of life visions of children living in their families and between children living in children's homes
Anotace práce:	Diplomová práce se zabývá představami o životě u dětí žijících ve svých rodinách a dětí žijících v dětských domovech, které docházejí na 2. stupeň základní školy. V teoretické části jsou popsány pojmy jako rodina, ústavní výchova a dětský domov, výchova, prostředí, pubescence, volný čas, životní styl a volba povolání. Empirická část popisuje stav problematiky, základní informace o výzkumu a zpracování získaných dat. Cílem bylo zjistit, zda existuje rozdíl mezi představami o životě u dětí žijících ve svých rodinách a dětí žijících v dětských domovech.
Klíčová slova:	základní škola, dětský domov, druhý stupeň základní školy, pubescenti, děti žijící ve svých rodinách, děti žijící v dětských domovech, představy o životě, volnočasové aktivity, hodnota tolerance, cíle v dosahování vzdělání, zdravý životní styl

<p>Anotace práce v angličtině:</p>	<p>The thesis researches the life visions of children living in their families and children living in children's home studying secondary school. The theoretical part describes concepts like: family, institutional care and children's home, education, pubescence, freetime, lifestyle and career choice. The empiric part contains description problematics of current state, basic informations about research and processing acquired data. The goal was find out, if exists differences between life visions of children living in their families and children living in children's home.</p>
<p>Klíčová slova v angličtině:</p>	<p>elementary school, children's home, secondary school, pubescent, children living in their families, children living in children's home, vision's of life, freetime activities, value of tolerance, targets in achieving education, healthy lifestyle</p>
<p>Přílohy vázané v práci:</p>	<p>Příloha č. 1: Dotazník</p>
<p>Rozsah práce:</p>	<p>97 stran</p>
<p>Jazyk práce:</p>	<p>Čeština</p>

Obsah

Úvod	8
I. TEORETICKÁ ČÁST	9
1 Ústavní výchova	10
1.1 Dětský domov	10
2 Rodina.....	12
2.1 Funkce rodiny.....	13
2.2 Dělení rodin.....	15
3 Výchova.....	19
3.1 Výchovné styly.....	19
4 Prostředí.....	22
5 Pubescence.....	25
5.1 Somatický vývoj.....	26
5.2 Kognitivní vývoj	26
5.3 Formování osobnosti.....	28
5.3 Socializace a socializační procesy.....	30
6 Volný čas	31
6.1 Zájmová činnost	31
6.1.1 Zájmová činnost v pubescenci.....	34
7 Životní styl.....	35
8 Volba povolání	38
II. EMPIRICKÁ ČÁST	40
9 Výzkumný problém a zhodnocení stavu problematiky	41
10 Základní informace o výzkumu	43
10.1 Téma výzkumu.....	43
10.2 Předmět výzkumu.....	43
10.3 Cíle výzkumu	43
10.4 Dílčí otázky výzkumu	44
10.5 Věcné a statistické hypotézy	44
10.6 Metody výzkumu	45
10.7 Výběr výzkumného vzorku	46
10.8 Podmínky pro výzkum a realizace výzkumu	47

11 Zjištěná data.....	48
12 Diskuze výsledků výzkumného šetření	81
Závěr.....	84
Seznam použitých zkratk	85
Seznam tabulek.....	86
Seznam grafů	87
Seznam použité literatury	88
Seznam použitých zdrojů pro zhodnocení stavu problematiky	91
Seznam použitých online zdrojů.....	92
Příloha č. 1	93

Úvod

Diplomová práce je zaměřena na představy o životě mající děti, které žijí ve svých rodinách a děti, které žijí v dětských domovech. V této problematice jsme se specializovali na děti docházející na druhý stupeň základní školy. Naším hlavním cílem bylo zjistit, zda existují rozdíly mezi představami o životě těchto dvou skupin dětí, a to především na základě dílčích cílů, které jsou orientovány na konkrétní oblasti ze života.

Mezi představy o životě patří široké pole oblastí. Hlavní oblasti byly vybrány na základě výsledků předešlých výzkumů. Těmi jsou představy o trávení volného času, zdravém životním stylu, hodnotách a vzdělávání. Dále do představ o životě spadají představy o bydlení, přátelství, rodinném životě, vzorech a idolech, výběru povolání, mzdovém ohodnocení apod.

Práce je složena z teoretické a empirické části. Teoretická část má osm kapitol. Nalezneme zde popsané stěžejní oblasti tématu: ústavní výchovu, rodinu, výchovu, prostředí, pubescenci, volný čas, životní styl a výběr povolání.

Empirická část je věnována zhodnocení stavu výzkumné problematiky, základním informacím o výzkumu, zjištěným datům, testování a diskuzi výsledků výzkumného šetření. Výzkumné šetření bylo realizováno za pomoci dotazníku, který obsahuje 24 otázek. Výzkumu se účastnilo celkem 64 respondentů (32 dětí z rodin a 32 dětí z dětských domovů). Výzkum probíhal ve čtyřech dětských domovech a čtyřech základních školách v Kraji Vysočina a v Olomouckém kraji.

Zejména výchova, vzdělávání a socializace jsou důležité jak v rodinách, tak v dětských domovech a jsou důležité pro správný vývoj dítěte. Téma práce jsem si zvolila ze zájmu, zda se v některých oblastech odlišují představy o životě dětí vyrůstajících v zařízení pro výkon ústavní výchovy od dětí vyrůstajících v přirozeném prostředí. Problematice dětských domovů jsem se chtěla také věnovat ve snaze prohloubit si své teoretické a praktické zkušenosti z oblasti sociální pedagogiky. Druhý stupeň jsem si vybrala proto, že je to období, ve kterém děti více do hloubky uvažují o životě a o svém směřování nejen v oblasti výběru povolání (Kuric 2000). Zjistila jsem si, že tomuto tématu v dané věkové kategorii nebylo věnováno příliš pozornosti.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 Ústavní výchova

Ústavní výchova je vymezena zákonem č. 109/2002 Sb. Zákon o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů. Zákon se stal účinným od 1. července 2002. (Zákon č. 109/2002 Sb.).

„Účelem zařízení je zajišťovat nezletilé osobě, a to zpravidla ve věku od 3 do 18 let, případně zletilé osobě do 19 let (dále jen „dítě“), na základě rozhodnutí soudu o ústavní výchově nebo ochranné výchově nebo o předběžném opatření náhradní výchovnou péči v zájmu jeho zdravého vývoje, řádné výchovy a vzdělávání. Zařízení spolupracují s rodinou dítěte a poskytují jí pomoc při zajišťování záležitostí týkajících se dítěte, včetně rodinné terapie a nácviku rodičovských a dalších dovedností nezbytných pro výchovu a péči v rodině. Zařízení poskytují podporu při přechodu dítěte do jeho původního rodinného prostředí nebo jeho přemístění do náhradní rodinné péče“ (Zákon č. 109/2002 Sb.).

1.1 Dětský domov

„Dětský domov pečuje o děti podle jejich individuálních potřeb. Ve vztahu k dětem plní zejména úkoly výchovné, vzdělávací a sociální. Účelem dětského domova je zajišťovat péči o děti s nařízenou ústavní výchovou, které nemají závažné poruchy chování. Tyto děti se vzdělávají ve školách, které nejsou součástí dětského domova. Do dětského domova mohou být umísťovány děti ve věku zpravidla od 3 do nejvýše 18 let. Do dětského domova se rovněž umísťují nezletilé matky spolu s jejich dětmi“ (Zákon č. 109/2002 Sb.).

Patří mezi školská zařízení a do dětských domovů se dostávají děti, o které se nechtějí, nedokáží nebo se nemohou starat jejich rodiče, či jiné osoby. Děti zde žijí v rodinných skupinách, které jsou tvořeny 6-8 dětmi. Pověštinou jsou pospolu sourozenci v jedné rodinné skupině. Věkové rozmezí v rodinných skupinách je namíchané, stejně tak jsou zde chlapci i děvčata. (Pávková in Bendl 2015)

Jen ve výjimečných případech jsou zde děti osiřelé. Obvykleji jsou do dětských domovů umístěny děti pocházející z rodin se sociálně patologickými projevy chování, z rodin s velmi vysokou chudobou. Také děti rodičů s vážnou nemocí nebo mentální retardací a děti rodičů nacházejících se ve výkonu trestu. (Pávková in Bendl 2015)

Dětský domov má na starost výchovu svých svěřenců v době, kdy není ve vyučování. Nezbytná je školní příprava v době mimo něj. Vychovatelé se často u dětí potýkají s vědomostními

nedostatky a chybějícími studijními návyky, tím se jejich práce stává náročnější. (Pávková in Bendl 2015)

Dětský domov umožňuje osobní svobodu dětí v přiměřenosti vůči věku a jejich individualitě, není tudíž zařízením, které by bylo uzavřené. Obvykle také podporuje setkávání dětí se svojí rodinou. Významnou část výchovy tvoří volný čas, který je pedagogicky ovlivňován. Vychovatelé pro děti připravují různorodé činnosti v různých formách, někdy se jedná o spontánní aktivity. Děti jsou podporovány v navštěvování dalších školských zařízení a tělovýchovných jednotek. (Pávková in Bendl 2015)

Nově příchozí děti do zařízení, si často procházejí adaptačními obtížemi. Ty obnáší například nedůvěru a sladění s ostatními dětmi. Také je pro tyto děti komplikovanější zapojovat se do činností a školní přípravy. Vychovatelé se často u dětí setkávají s emoční nestabilitou (pláč, vzdor, neklid, agresivita...). Je důležité vzbudit u dětí co nejdříve důvěru, protože umístění do dětského domova vnímají jako nespravedlnost a trest, i navzdory nedostatkům v jejich rodinném prostředí a u rodičů. (Stárka in Pávková 2002)

Pedagogická přiměřenost je zásadou pro práci vychovatelů. U dětí se objevují negativní vlastnosti a projevy chování, které vznikly vlivem příchodu z dysfunkčních rodin a podnětově chudých prostředí. Je žádoucí podporovat kladné stránky dětí a dále je tak motivovat k aktivitě a nezaměřovat se jenom na negativní projevy. (Stárka in Pávková 2002)

Do práce vychovatelů patří nejen příprava dětí na budoucí osamostatnění (sebeobslužné činnosti), ale i upevňování hygienických návyků u dětí a v neposlední řadě učení se chování ve společnosti (Pávková in Bendl 2015). Aby se děti po odchodu z dětských domovů dokázaly uplatnit ve společnosti a řádně se osamostatnily, nesmí se podcenit ani příprava na budoucí povolání. Tomu předchází posouzení schopností a zájmů dítěte a zhodnocení uplatnitelnosti daného studijního oboru. (Stárka in Pávková 2002)

2 Rodina

„Rodina je skupina osob navzájem spojených buď smlouvou, manželstvím, pokrevním příbuzenstvím nebo adopcí a žijících pod jednou střechou“ (Čapek a Souček 2006, s. 7).

„Rodina je nejdůležitější společenská instituce, která je základní ekonomickou jednotkou a základním článkem sociální struktury a jejímž hlavními funkcemi je reprodukce trvání lidského biologického rodu a výchova (socializace) potomstva, přenos kulturních vzorů a zachování kontinuity kulturního vývoje“ (Čapek a Souček 2006, s. 7).

Rodinu utváří několik členů, a těmi jsou: rodiče s dětmi, někdy i prarodiče. Tito členové jsou vůči sobě připoutáni blízkými vztahy, ze kterých vyplývá vzájemná pomoc, podpora, solidarita a morální odpovědnost. (Kot'a, Trpišovská a Vacínová 2013)

Rodina je přirozené prostředí, která je pro dítě i dospělého jedince velmi důležitou a těžko zastupitelnou sociální institucí. Probíhá zde stěžejní proces v rámci socializace, protože zasahuje již do samotného počátku osobnostního rozvoje. Významnou vlastností rodinného prostředí je také předávání hodnot ze starší generace na generaci mladší. V dnešní době se již nelpí na podobě „tradiční rodiny“. To se nám ukazuje především u uzavírání manželských svazků, které už nejsou nutností pro rodinné žití, což je dále doprovázeno narozením dětí bez legitimního manželství. Ani v těchto případech se nic nemění na tom, že i tato soužití mohou splňovat všechny funkce rodiny, které splňovat má. (Kraus 2014)

Rodina je z pohledu socializace primární skupinou, která je tvořena biologickými, hospodářskými, morálními, psychologickými, právními a dalšími procesy. Za pomocí těchto procesů, by měla splňovat základní funkce a těmi jsou funkce: reprodukční, ekonomická, výchovná, socializační a ochranná. Stav rodiny dle plnění svých funkcí, vyčteme z historického vývoje dané rodiny. Ovšem také záleží na podmínkách v konkrétní společnosti a sociální struktuře, která ovlivňuje nejen její funkčnost, ale i celkovou podobu včetně její velikosti. (Kot'a, Trpišovská a Vacínová 2013)

Butler a kolektiv (2022) mluví ve své studii o duševním zdraví „wellbeing“ dětí a dospívajících, který dle nich velmi trpí v rodinách, které neposkytují dostatečnou podporu svým dětem. V takovýchto případech dochází k poruše duševního zdraví a v dospělosti může přejít v psychické onemocnění. Dle Butler a kolektiv (2022) by měla fungovat škola (nejlépe i přátelé) jako podporovatel dítěte či dospívajícího a zastoupit tak nedostatky v rodině. (Butler a kol. 2022)

Znaky současné rodiny

Rodiče spolupracují a navzájem se doplňují. Postupem času totiž docházelo čím dál více k demokratizaci a změnám v sociálních rolích v rodině, což zapříčinilo ztrátu hlavního postavení muže v rodině a nabytí více práv a povinností u žen. Je častější, že si ženy vybudovávají také svoji kariéru, díky emancipaci. V nynější rodině mají více možností ve spoluorganizaci i děti, které se staly ve vztahu k rodičům více partnery. (Kraus 2014)

V rodinách se snižují počty dětí, na to má vliv hned několik faktorů. Manželé nebo partneři (klesá totiž také zájem o sňatky) dávají přednost osobní seberealizaci, odkládají tedy dítě na pozdější věk a zvažují, zda chtějí další dítě. Významným faktorem se stává antikoncepce, jejíž kvalita jde směrem vzhůru. Ovšem pozitivním faktem je, že v naší republice klesá úmrtnost kojenců. Zároveň také dochází k prodlužování věku, a toto vše dohromady způsobuje stárnutí populace. (Čapek a Souček 2006)

Rodiny se stávají čteněji odloučenými od společnosti, z důvodu odděleného bydlení od dalších generací. Roli zde hraje i snížení důležitosti vztahů mezi sousedy a snaha odlehčit se od zahlcení médií a technikou. Rodiče i děti jsou výrazněji časově vytížené, mají na sebe méně času a tím pádem mají i méně společných zážitků. (Kraus 2014)

V České republice se potýkáme s nejvyšším počtem rozvodovosti. Ta má následně velmi negativní dopad především na psychické zdraví dítěte. Jejich rodiče potom dále nalézají nové partnery, což situaci dětí nezlepšuje. Můžeme také pozorovat stoupající rozdílnost v socioekonomické úrovni rodin, která je důsledkem nižších finančních příjmů, které často doprovází zadlužení a může dojít až k sociálnímu vyloučení. (Kraus 2014)

2.1 Funkce rodiny

„Postavení rodiny ve společnosti a její význam pro společnost i pro jedince se opírá o fakt, že rodina naplňuje široké spektrum funkcí. Jejich výčet je vždy jistým teoretickým abstraktem, neboť v realitě jsou jednotlivé funkce úzce propojené a jsou základem prožívané rodinné harmonie nebo disharmonie“ (Procházka 2012, s. 102).

Nároky na dnešní rodinu se neustále zvyšují. To následně dopadá na úkor plnění funkcí rodiny, které se stávají nedostatečně naplněné. I přesto, že bezesporu došlo ke změnám v oblasti plnění funkcí, se rodina stala významnější než kdy dříve. Je bezpečným úkrytem a podpurným prostředím pro své členy. (Kraus 2014)

Biologicko-reprodukční funkce

„Rodina je považována za neoptimálnější prostředí pro realizaci reprodukce lidského druhu“ (Procházka 2012, s. 103). S příchodem dítěte do rodiny přicházejí nové výzvy, nový smysl života lidí a nese s sebou i šanci k rozkvětu vztahu mezi partnery. Narození dítěte také značí určitou míru osobnostní zralosti a dospělosti lidí. (Procházka 2012).

Rodičovství je nejen významné pro jednotlivé rodiny, ale i pro celou společnost. Pro společnost a pro její vývoj je důležité, aby reprodukční funkce rodin byla na ustálené úrovni, protože utváří její základnu. Ovšem vyspělé země se v posledních letech potýkají s poklesem porodnosti, z důvodu touhy po kariérních postupech. (Kraus 2014)

Sociálně-ekonomická funkce

Rodina patří mezi prvky, které jsou význačné pro ekonomický systém v našich společnostech (Kraus 2014). „Z vnitřního hlediska lze ekonomickou funkci rodiny vyjádřit jako schopnost zajistit ekonomické a sociální podmínky pro zajištění a realizaci potřeb svých členů“ (Procházka 2012, s. 105). Jednotliví členové vykonávají různá povolání, která jsou na bázi výrobní či nevýrobní a zároveň je rodina pro trh důležitým spotřebitelem. K nenaplňování ekonomické funkce často dochází z důvodu nezaměstnanosti či z důvodu stoupání potřebných životních nákladů. (Kraus 2014)

Socializačně-výchovná funkce

„Rodina je první sociální skupinou, která učí dítě přizpůsobovat se životu, osvojovat si základní návyky a způsoby chování běžné ve společnosti“ (Kraus 2014, s. 82). Úkolem rodiny je záměrně a cílevědomě předávat normy a hodnoty, být pro dítě oporou a vzorem, učit je sebevýchově, doprovázet ho při vzdělávání a dále ho k němu vést. Výchovné metody a kroky v rodině jsou postaveny na vztahu mezi rodiči, vztahu mezi rodiči a dětmi, životním stylu rodiny a využívaném výchovném stylu. (Procházka 2012)

Za nejvhodnější výchovný přístup v rodině je považován styl demokratický. K nenaplňování výchovné funkce v rodině dochází nežádoucími výchovnými styly a také kvůli představě, že škola převezme jejich výchovnou zodpovědnost, či že škola napraví již napáchané nedostatky v rodinné výchově. (Kraus 2014)

Ochranná funkce

Ochranná funkce „spočívá v zajišťování životních potřeb (biologických, hygienických, zdravotních) nejen dětí, ale všech členů rodiny“ (Kraus 2014, s. 82). K této funkci přísluší

podílení se na péči o zdraví, pomoc a starost o rodinné členy se speciálními potřebami a zaopatření prarodičů (Procházka 2012).

Emocionální funkce

„Rodina je prostředím, které vytváří potřebné citové zázemí, sytí jedince pocitem lásky, dává mu prožít bezpečí, zažít životní jistoty“ (Procházka 2012, s. 109). Tato funkce je vnímána jako velice důležitá, ale také jako velice křehká (Procházka 2012). Rodinné prostředí je klíčové pro plnění této funkce, nelze ji totiž nahradit ani zastoupit (Kraus 2014). Je zde největší pravděpodobnost naplnění ze všech prostředí, ve kterých se člověk nachází, ovšem zde také zároveň dochází k největším nedostatkům a škodám při jejím nenaplnění. (Procházka 2012)

Zásadní je období raného dětství dítěte, kdy se utváří pevná citová svázanost mezi dítětem a matkou. V opačném případě dochází k tzv. deprivacnímu syndromu, kdy jedinec nedokáže pracovat se svými emocemi. Je pro něj těžko rozpoznatelný láskyplný cit směrem k jeho osobě, a není schopen jej prokazovat ostatním (Procházka 2012). Další omezení v plnění emocionální funkce přinášejí zaneprázdněnost, rozvody, dezintegrace apod. (Kraus 2014).

Rekreační a regenerační funkce

Rodina by neměla zapomínat ani na zábavu, relaxaci a rekreaci, do těchto činností by se měli zapojovat veškerí její členové. Do jaké míry je funkce plněna, nám ukáže společné trávení volného času, individuální trávení volného času, dovolené atd. (Kraus 2014). *„Společné trávení volného času je vnímáno jako velmi pozitivní aspekt, jenž má svůj význam pro utváření pozitivního životního stylu a sehrává roli též v předcházení rizikovým projevům chování“* (Procházka 2012, s. 110). Řízený volný čas v rodině je velmi důležitý pro formování osobnosti dítěte a má podstatný vliv na socializaci dítěte (Procházka 2012).

2.2 Dělení rodin

Rodiny dělíme na několik druhů, dle různých znaků, které rodina vykazuje (Šafránková 2019).

Rodiny dle členů a jejich soužití:

- **Základní/Nukleární** – Základní nebo také nukleární rodinu tvoří rodiče/rodič a děti (Šafránková 2019).

- **Velká, vícegenerační** – Velkou nebo vícegenerační rodinu tvoří rodiče/rodič, děti a prarodiče/prarodič (Šafránková 2019).

Dva typy základních rodin v průběhu života:

- **Orientační** – Orientační rodina je pro nás ta, ze které pocházíme (Šafránková, 2019).
- **Reprodukční** – Reprodukční rodina je pro nás ta, kterou jednoho dne založíme (Šafránková 2019).

Dělení rodiny dle úplnosti:

- **Úplná rodina** – Úplnou rodinu utváří oba rodiče a dítě/děti (Kořa, Trpišovská a Vacínová 2013).
- **Neúplná rodina** – Neúplnou rodinu utváří pouze jeden z rodičů a dítě/děti (Kořa, Trpišovská a Vacínová 2013).
- **Doplněná rodina** – Doplněnou rodinu utváří rodič, vlastní dítě/děti a nevlastní rodič, nevlastní sourozenec (Šafránková 2019).

Dělení rodiny dle plnění funkcí rodiny:

- **Funkční rodina** – *„Je ta, která je schopna a ochotna plnit funkce, které jsou jí v té které historické podobě svěřeny. Umožňuje rozvoj všech členů a uspokojování potřeb“* (Kořa, Trpišovská a Vacínová 2013, s. 78). Je to tedy rodina, která plní všechny svoje funkce (Kraus 2014).
- **Dysfunkční rodina** – *„Je ta, která není schopna plnit některou ze svých funkcí, přesto však stále funguje jako sociální skupina. Dysfunkčnost vychází z narušeného vztahu mezi rodiči, nebo mezi dětmi a rodiči“* (Kořa, Trpišovská a Vacínová 2013, s. 78). Tato rodina některé z funkcí neplní tak jak má, ale rodina tím významně ohrožena není (Kraus 2014).
- **Afunkční rodina** – *„Je společenství, které ztratilo svůj význam a není schopno zcela plnit svoje funkce. Z hlediska vývoje dítěte může dojít i k jeho ohrožení“* (Kořa, Trpišovská a Vacínová 2013, s. 78). V těchto případech rodina svoje základní funkce nenaplňuje, dochází k vnitřnímu rozpadu, a tato skutečnost má významný dopad na vývoj dítěte především v sociální oblasti (Kraus 2014).

Dělení dle typů dysfunkčních rodin:

- **Nezralá rodina** – Jako o nezralé rodině mluvíme v případech, kdy se mladým lidem narodí nechtěné dítě, protože jejich rodičovství bylo neplánované a očekávaný příchod dítěte je překvapil. Mladí rodiče tak své dítě vnímají jako zátěž, která limituje jejich svobodu. (Kořa, Trpišovská a Vacínová 2013)
- **Přetížená rodina** – Přetížená rodina se mnohem hůře srovnává se změnami a s nároky, které postupem času a života přicházejí. Tito rodiče totiž mohou mít pocit, že nic nezvládají, a že je toho na ně příliš naloženo a stávají se bezradnými. Uvědomují si, že tímto zatěžují i svoje děti, což jim způsobuje další pocity neúnosnosti. (Kořa, Trpišovská a Vacínová 2013)
- **Ambiciózní rodina** – V ambiciózní rodině jsou vysoké nároky na kariéru, studium, mimořádné sportovní výkony, na materiální zajištění (luxusní dovolené, bydlení a automobily). V těchto typech rodin dochází obvykle k absenci empatie, lásky a jistoty. Tyto děti jsou i přes vysoké materiální zabezpečení často neuspokojené a nedokáží popsat, proč tomu tak je. Rodiče z tohoto prostředí nechápu, že by dítě mohlo něco postrádat. (Kořa, Trpišovská a Vacínová 2013)
- **Perfekcionistická rodina** – V tomto rodinném prostředí jsou děti nuceny, k tomu, aby vykonávaly nadstandartní výsledky, bez ohledu na jejich správný vývoj a na jejich schopnosti. Tyto děti musejí vynaložit přemíru úsilí, aby bylo uspokojeno očekávání rodičů a dochází tak k vyčerpanosti, úzkostem, výčitkám svědomí a ke snížení sebedůvěry. (Kořa, Trpišovská a Vacínová 2013)
- **Autoritářská rodina** – V autoritářské rodině jsou děti nuceny slepě a automatizovaně poslouchat. Rodiče používají hned po příkazu výhrůžky bez předchozího vysvětlení důvodů výchovných opatření. Děti jsou drilovány a šikanovány svými rodiči a dochází u nich k silné frustraci, strachu, zoufalosti, pocitu nemilovanosti atd. (Kořa, Trpišovská a Vacínová 2013)
- **Ochranářská (protekcionistická) rodina** – V těchto rodinách je dítě pod nepřetržitou kontrolou, dohledem a ochranou svých rodičů. (Kořa, Trpišovská a Vacínová 2013)
 - **Útočná forma** – Rodiče zastupují své dítě ve všech situacích, kde si myslí, že by mohlo dojít ke křivdě jejich dítěte. Tito rodiče se obvykle dostávají do sporu s učiteli, které podezřívají ze „zasednutí“ na jejich dítě. (Kořa, Trpišovská a Vacínová 2013)

- **Soucítící forma** – Rodiče se zde stávají spolutrpiteli, myslí si, že všichni chtějí jejich dítěti ubližovat a dostávají se do pasivity. Povzbuzují tak v dítěti nedůvěru a ohrožují vztah dítěte k okolnímu světu. (Kořa, Trpišovská a Vacínová 2013)
- **Služebná forma** – Rodiče se stávají podřízenými svých dětí tak, že mu posluhují, ve všem mu přijdou vstříc a vše pro něj dělají snadnější. Dítě se tímto postojem rodičů k výchově dostává k diktátorské pozici. (Kořa, Trpišovská a Vacínová 2013)
- **Rodina liberální a improvizující** – V tomto rodinném prostředí rodiče nejsou schopni dávat dítěti jednoznačné požadavky na výchovné cíle. Improvizují ve výchově, tím že přeskakují ze snahy o autoritu na úplnou volnost. Nechají, aby si dítě samo vybralo svoji cestu, mají v něj důvěru, že bude tak nejlépe prospívat. Může tak dojít k nevážení si rodičů, ztrátě kontroly nad dítětem a až k terorizování rodičů svými nepřiměřenými požadavky. (Kořa, Trpišovská a Vacínová 2013)
- **Odkládající rodina** – Mezi odkládající patří velmi často rodiny mladší, ambiciózní a přetížené, u kterých je obvyklé „odkládat“ dítě na hlídání někomu jinému. Dítěti tak budují komplikace při navazování vztahů ke svému domácímu prostředí, při vytváření pravidelného režimu apod. Dítěti mohou začít pociťovat zmatenost, že neví, kam patří, a že ho nikdo nechce. (Kořa, Trpišovská a Vacínová 2013)
- **Disociovaná rodina** – Disociovaná rodina se vyznačuje tím, že důležité rodinné vztahy (vnitřní či vnější, anebo oboje) jsou závažným způsobem poškozeny. (Kořa, Trpišovská a Vacínová 2013)

3 Výchova

„Podstatou výchovy je kultivace osobnosti člověka, jejího světa, cílevědomé utváření uvědomělého, aktivního a tvůrčího vztahu člověka ke světu“ (Loudová a Švarcová 2015, s. 14).

Výchova je celoživotní proces, který trvá od narození až do smrti. Výchova se neobejde bez dvou činitelů výchovy, které tvoří vychovávající (subjekt) a vychovávaný (objekt). Vychovávajícím je myšlen rodič, učitel, vychovatel apod. a vychovávaným myslíme dítě, žáka. (Loudová a Švarcová 2015)

Výchova je cílevědomý proces, ve kterém se vychovávající snaží, aby její působení na osobnostní vývoj dětí i dospívajících měl co nejpozitivnější účinek. Starší generace má snahu o předání, co za svůj život nabyly za vědomosti, dovednosti a zkušenosti generaci mladší. Prostřednictvím výchovy také chceme zamezit, aby se vracely ty samé chyby, které zažila předchozí generace. (Procházka 2012)

„Rodina má ve vyspělých společnostech hlavní odpovědnost za výchovu svých dětí. Tato odpovědnost vychází z historických a kulturních tradic života společnosti a je zakotvena v jejích právních a mravních normách. V životě rodiny se v pozitivním i negativním smyslu promítají celkové dlouhodobé důsledky výchovy jejich dětí“ (Stanislav Střelec 1998, s. 158).

V současnosti dělíme výchovu na dva základní druhy výchovy (intencionální výchovy a funkcionální výchova). Pokud vychovatel na vychovávaného působí dlouhodobě, soustavně, organizovaně a záměrně, mluvíme o výchově intencionální. Pokud si vychovatel svoji výchovnou činnost neuvědomuje nebo nezáměrně svého vychovávaného ovlivňuje, mluvíme zde o výchově funkcionální. (Bendl 2015)

- **Výchova informální** – Osobnost je formována záměrně i nezáměrně v různých životních okolnostech (Pávková in Bendl 2015).
- **Výchova neformální** – Je nejpodobnější volnočasové výchově, protože stojí na dobrovolnosti a zájmu, ale zároveň obsahuje hlavní znaky výchovy (systematičnost a cílevědomost) (Pávková in Bendl 2015).

3.1 Výchovné styly

Veškeré styly výchovy jsou postaveny na vztahu mezi vychovávajícím a vychovatelem, v něm je klíčová komunikace s interakcí (Šafránková 2019). Na styl výchovy působí velké množství faktorů, které na něj mají následně rozhodující vliv (Loudová a Švarcová 2015). Dle Loudové a Švarcové (2015) těmito faktory jsou: Vlastnosti a zkušenosti vychovávajících (rodičů); Vlastnosti a zkušenosti vychovávaných (dětí); Vzájemné vztahy a interakce

mezi vychovávajícími a vychovávanými; Události a změny v podmínkách v nejbližším prostředí dítěte (kontextové faktory); Širší sociokulturní podmínky (Loudová a Švarcová 2015, s. 19).

Dle vzájemného vztahu mezi vychovávajícím a vychovávaným:

- **Autoritativní styl výchovy** – Autokratický výchovný styl je postaven na úplné poslušnosti vychovávaného dítěte (Šafránková 2019). Užívá se více trestů než odměn, případné nepodřízení se vychovávaného vychovávajícímu je nežádoucí (Čapek a Majerčíková 2006).
- **Liberální styl výchovy** – Pro liberální styl výchovy je typické, že dítě (vychovávaný) je středobodem výchovy a vychovávající je velmi málo výrazný a aktivní v procesu výchovy (Šafránková 2019). Dítě má ve své výchově tedy velmi volnou ruku, jelikož vychovávající jeho činnosti nijak neomezuje (Čapek a Majerčíková 2006).
- **Demokratický styl výchovy** – V demokratickém stylu výchovy je důležité, že vychovávající a vychovávaný se navzájem respektují, také oba spolupracují na utváření procesu výchovy (Šafránková 2019). Jsou zde odůvodňovány případné tresty a veškeré neshody jsou společně řešeny (Čapek a Majerčíková 2006).

Dle dominance rodiče:

- **Patriarchální** – Hlavou rodiny je otec, má zde velmi silné postavení (Šafránková, 2019).
- **Matriarchální** – Hlavou rodiny je matka, má zde dominantní postavení (Šafránková, 2019).

Nevhodné styly výchovy v rodině:

- **Rozmazlující výchova** – Rodiče udělají vše, co si jejich dítě přeje (Čapek a Majerčíková 2006).
- **Zavrhující výchova** – Dítě je vychováváno vysoce autoritativně a jeho rodiče k němu mají odmítavý postoj (typické pro rodiny s nechtěným dítětem) (Čapek a Majerčíková 2006).
- **Perfekcionistická výchova** – Rodiče po dítěti vyžadují přehnaně dokonalé výkony v domácím i školním prostředí, a i v mimoškolních aktivitách (typické pro rodiče,

kteří se snaží svoje nezvládnuté životní cíle přenést na dítě) (Čapek a Majerčíková 2006).

- **Nadměrně ochraňující výchova** – Rodiče své dítě ochraňují až přemrštěným způsobem před všemi možnými riziky. Dítě se tím stává upnutým na rozhodování svých rodičů až do dospělého věku (Čapek a Majerčíková 2006).
- **Nedůsledná výchova** – Dítě je vychovááno neustáleným způsobem, kdy se rodiče ve výchově pohybují buďto ve vysoké toleranci vůči chování dítěte, nebo v přílišné přísnosti vůči dítěti (velmi často v rodině dochází k využívání jednoho stylu výchovy jedním rodičem a druhého stylu výchovy druhým rodičem) (Čapek a Majerčíková 2006).
- **Týrající a deprivující výchova** – V těchto rodinách je dítě ohrožené na svém vývoji, může docházet k patologickým jevům (Čapek a Majerčíková 2006).

4 Prostředí

„Prostředí můžeme chápat jako souhrn činitelů v našem okolí, které na nás působí. Nebo jako určitý prostor či okolí“ (Šafránková 2019, s. 266). „Tento prostor vytváří podmínky pro život – pak hovoříme o životním prostředí“ (Kraus 2014, s. 66). Jedná se o objektivní realitu, o prostor, ve kterém se nacházejí různé jevy a předměty (Kraus 2014).

Výchova je vždy realizována v nějakém určitém prostředí, a to za přítomnosti daných situací v životě. Prostředí utváří podmínky pro výchovu a je schopno mít svým působením na ni vliv, ten může být buďto nezáměrný, anebo i záměrný. (Šafránková 2019). Člověk i prostředí jsou ve vzájemné interakci. Prostředí působí na vývoj člověka, protože na něj reaguje nazpět, a stejně tak lidé svojí činností vytvářejí změny ve svém prostředí. (Kraus 2014)

Dělení prostředí dle Procházky (2012):

- **Biologické prostředí** – V biologickém typu prostředí hrají svoji roli geny, vrozené dispozice (konkrétně vrozené vlastnosti) (Procházka 2012).
- **Sociální prostředí** – Sociální prostředí využívá významného vlivu formou socializace, kdy z jedince vychovává společenskou bytost (Procházka 2012).

Úloha prostředí ve vztahu k výchově

- **Situační funkce** – Vždy když vychováváme, nacházíme se v nějakém určitém prostředí. Tvoří tak kulisu pro výchovnou činnost. Ta může vychovávajícího podpořit v jeho působení, ale může být také v rozporu se záměrem vychovávajícího a jeho výchovné snažení se mine účinností. Stejně tak se může výchovná situace nacházet v neutrálním prostředí, které nijak neovlivňuje výchovnou činnost. (Bendl 2015)
- **Výchovná (formovací) funkce** – Vychovávající dokáže pracovat s prostředím tak, že se stává výchovným prostředkem. Prostředí má tak vliv na chování a osobností vývoj. (Bendl 2015)
- **Manipulační potenciál prostředí** – Na základě řady experimentů je ověřeno, že prostředí ovlivňuje chování lidí. Lze tedy využívat úmyslných úprav prostředí pro dosažení výchovných cílů. Prostředí samo o sobě, je však přirozené a spontánní, proto je jeho působení tak účinné. (Bendl 2015)

Typologie prostředí z pohledu frekvence, pestrosti a kvality působících podnětů dle Krause (2014):

- **Podnětově chudé** – Je prostředí, ve kterém se nenachází dostačující množství podnětů (Bendl 2015). S tímto prostředím se lze v dnešní době setkat jen ve výjimečných případech (Kraus 2014).
- **Podnětově přesycené** – Je prostředí, které je opakem chudého prostředí a je problematikou posledních let (Kraus 2014).
- **Podnětově optimální**
- **Podnětově jednostranné** – Je prostředí, v kterém se např. rodina zaměřila pouze na jednu činnost, které se plně věnují (Kraus 2014).
- **Podnětově mnohostranné**
- **Podnětově zdravé**
- **Podnětově závadné** – Je prostředí, které je nežádoucí, protože může být i ohrožující pro rozvoj dítěte (Kraus 2014).
- **Podnětově deviační** – Je prostředí, u kterého je obvyklé ohrožení osobnostního rozvoje (např. alkoholismus v rodině) (Kraus 2014).

Prostředí poškozující emotivní složku osobnosti dle Bendla (2015):

- **Chudé emoční prostředí** – Prostředí, které je chudé na přítomnost emočních podnětů, způsobuje citovou nerozvinutost u dítěte (Bendl 2015).
- **Nadměrně bohaté emoční prostředí** – Prostředí, které vyvolává přehlcenost dítěte, může mít za důsledek až citovou labilitu (Bendl 2015).
- **Jednostranně emočně zaměřené prostředí** – Prostředí, u kterého se projevuje emoční kvalita výhradně jenom v některých oblastech. Toto může u dítěte vyvolat fanatismus, hypochondrismus apod. (Bendl 2015).
- **Závadné emoční prostředí** – Prostředí, které lze rozpoznat podle toho, že se v něm objevují v nadměrné míře stavy, které jsou vnímány jako nežádoucí (agresivita, hněv, úzkost atd.) (Bendl 2015).

Socializace člověka v prostředí na čtyřech úrovních dle Procházky (2012):

- **Mikroprostředí** – Mikroprostředí se vyznačuje působením sociálních skupin na jedince. Jsou to skupiny, které jej přímo obklopují a také proto nejvýznamněji

ovlivňují. Můžeme sem zařadit rodinu, přátele, vrstevnické skupiny a spolupracovníky. (Procházka 2012)

- **Makroprostředí** – Součástí makroprostředí jsou naše společenské vrstvy, do kterých patříme, ekonomika země, kultura, právní a politická oblast země. V této úrovni socializace v prostředí můžeme využít svého potenciálu nebo naopak pro nás může být zátěží. Vše záleží na nastavení dané společnosti. (Procházka 2012)
- **Exoprostředí** – *„Pojem exoprostředí popisuje, jak jsou pro každého z nás významné socializační vlivy, které pocházejí z prostředí lidí nám blízkých (rodičů, sourozenců, osobních přátel)“* (Procházka 2012, s. 89). *Každá mladá generace skrze své rodiče prožívá dobu a utváří si svůj postoj k ní“* (Procházka 2012, s. 89).
- **Mezoprostředí** – Mezoprostředí nám ukazuje, jak funguje předávání hodnot mezi mikroprostředími. Popisuje, jak se dokáže jedinec přizpůsobit novinkám v prostředích. Obecně sleduje postavení, přechody a vztahy mezi prostředími. (Procházka 2012)

5 Pubescence

„Puberta bývá označována za první fázi dospívání, pro niž je charakteristické dozrávání reprodukčního systému“ (Taxová 1987, s. 68). „Stadium puberty časově vymezujeme 10. až 11. rokem jako dolní hranici a 14. až 15. rokem jako horní hranici. Přihlížíme přitom k pohlavním rozdílům mezi chlapci a dívkami a k individuálním odlišnostem mezi jednotlivými vyvíjejícími se jedinci“ (Kuric in Kuric a kol. 1986, s. 195). Synonymem pro termín puberta je také pojem pohlavní dospívání. Za období pubescence považujeme vývojové období pohlavního zrání až do jeho dokončení. V tomto období dochází nejen k tělesným změnám, které jsou ovlivněny pohlavním zráním a k pohlavnímu zrání samotnému, ale také dochází ke změnám psychickým. (Kuric 2000) Pubescent hledá a přijímá svoji novou identitu (Vágnerová a Lisá 2021). Pro období dospívání je stěžejní správná výživa a balanc mezi povinnostmi a relaxováním (Kuric 2000).

Dvě fáze období pubescence:

A) Fáze prepuberty

„Začíná prvními známkami pohlavního dospívání, zejména objevením se prvních sekundárních pohlavních znaků, a obvykle i „vlnkou“ urychlení v růstové křivce“ (Langmeier a Krejčířová 2016, s. 143). Pro prepubertu je obvyklé věkové rozmezí 11-13 let u dívek a chlapci se s tímto obdobím setkávají o jeden až dva roky později než dívky. Toto období je ukončeno příchodem menarche u dívek a první polucí u chlapců. (Kopecká 2011)

V této fázi se dospívající srovnává se svým novým já s tím, co je ve společnosti normální a morální. Z tělesného hlediska prochází pubescent změnami v tělesných proporcích, protože se jeho končetiny prodlužují a obměňuje se výraz obličeje. Motorika dítěte se kvůli zrychlenému růstu zhoršuje. Dochází k nemotornosti a nesouladu pohybů, protože mozek se nestíhá zharmonizovat s prodlouženými končetinami. (Kuric 2000).

B) Fáze vlastní puberty

„Nastupuje po dokončení prepuberty a trvá do dosažení reprodukční schopnosti“ (Langmeier a Krejčířová 2016). Pro období vlastní puberty je obvyklé věkové rozmezí 12-15 let u dívek a 13-16 let u chlapců (Kopecká 2011). Ze začátku bývá menzes nepravidelný a dívky jsou oplodnění schopné často až po jednom až dvou letech po prvních menzes. I chlapci jsou schopni reprodukce o něco déle, a až po tom, co je dokonán vývoj stěžejních sekundárních pohlavních

znaků. (Langmeier a Krejčířová 2016) Na konci této fáze se motorika pubescenta opět srovná (Kuric 2000).

5.1 Somatický vývoj

Začínající somatické změny jsou významným znakem pro dospívajícího. Tyto tělesné změny bývají často silně prožívány. Dospívající může postrádat sebejistotu, pokud se za svoji proměnu stydí nebo naopak může být na svoji proměnu hrdý, to vše záleží i na přístupu ostatních k pubescentovi. (Vágnerová a Lisá 2021)

Přicházejí rychlé změny v oblasti růstu těla, pubescent každým rokem vyroste o 4-5 cm. Pubescenti jsou „samá ruka, samá noha“ z důvodu nevyváženého růstu, kdy končetiny vyrostou rychleji než zbytek těla a dochází tak k dočasné neobratnosti. (Kopecká 2011) Výrazné změny můžeme pozorovat na tělesné stavbě. *„Dívčím se zaoblují tvary, rostou ňadra a jejich pánev roste do šířky a hloubky. Chlapcům se rozšiřují ramena, narůstá jim svalová hmota“* (Kopecká 2011, s. 143) a vlivem prodloužení hlasivek a růstu hrtanu začínají mutovat. Činnost hormonů má vliv na zrání vnitřních pohlavních orgánů a růst (vaječníky a varlata) a oběma pohlaví se objevuje typické ochlupení. U dívek je obvyklý příchod menstruace mezi 12ti a 14ti lety (+/- 2 roky) a u chlapců k prvnímu výronu semene dochází mezi 15ti a 16ti lety. (Kopecká 2011) Zajímavostí je sekulární akcelerace, která označuje jev, kdy se vývoj pubescentů urychluje a puberta u dětí začíná ve dřívějším roku, než tomu bylo v dobách minulých. Dívčím začíná menstruace zhruba o 3 roky dříve než dříve o 130 let zpět a podobně jsou na tom i chlapci s první polucí. Tento jev je přičítán kvalitnější stravě, lepší hygieně apod. (Kern, Mehl, Nolz, Peter a Wintersperger 2006)

5.2 Kognitivní vývoj

„Pubescent začíná uvažovat o problémech, které mu byly dříve cizí; hlouběji proniká do obsahu a podstaty života, uvědomuje si jeho důležitost, přemýšlí o svém budoucím povolání, formuje si odpovědněji svůj názor na svět apod.“ (Kuric 2000, s. 96).

Vnímání

Pubescentovo vnímání se začíná postupně rovnat dospělým. Jeho vnímání dokáže přesně zpracovávat údaje jako: čas, prostor, plocha; dokáže odhadovat velikosti i hmotnosti a jejich cit pro smyslové vjemy je jemnější. (Kuric 2000) Díky rozlišování podstatných rysů v určitých situacích se pubescent vyvíjí v systematictějšího jedince (Pugnerová 2019). Dochází

také k rozvoji logické paměti (Pugnerová 2019) a zdokonaluje se schopnost úmyslné pozornosti, která již není nesoustavná jako ve dřívějším věku. (Kuric 2000)

Představy

Pubescenti jsou na tom v oblasti představ stejně jako dospělí. Jejich představy se stávají ustálenými, nahodilé představy ustupují do pozadí. Je to období, ve kterém je rozhodující, zda bude jedinec nakloněn k typu myslitelskému, střednímu nebo uměleckému. Pokud u dítěte převažuje první signální soustava, jedná se o typ umělecký, pro který jsou typické ještě představy názorné. (Kuric 2000)

U dominující druhé signální soustavy, jedná o typ pubescenta myslitelského, která vlohy pro matematiku, fyziku a konstruktérství, dokážou totiž využívat abstraktních představ, zobecňování a schematismu. Geometrické obrazce dovedou nejlépe reprodukovat pubescenti až ve třinácti letech. (Kuric 2000)

Pozornost

Pozornost pubescentů dosahuje vyšší úrovně, co se týče výběrovosti. Jsou úspěšnější ve zvládnutí intenzivnější a delší koncentrace. Oproti tomu se v důsledku tělesných změn stává, že se dospívající dočasně v koncentraci zhorší. S tím může nastat i zhoršení školního prospěchu. (Pugnerová 2019)

Stálejší a dominantní se stává pozornost záměrná nad bezděčnou pozorností. Na základě zkušeností dospívajícího, se při vnímání dostává schopnost analýzy a syntézy na vyšší úroveň. Z důvodu psychické nestability v tomto vývojovém období, je záměrná pozornost vystavena přerušování častěji než u dospělého člověka. Může za to také širší škála zájmů a sklonů. (Kuric 2000)

Paměť

Paměť má konečnou podobu po 12. roce dítěte (Kuric 2000). Pubescent dokáže již dokonaleji porozumět učební látce, protože z dříve používané mechanické paměti přechází na logickou paměť (Kopecká 2011). Této schopnosti si lze nejvíce všimnout při porozumění abstraktním učivům. Nejlepší si dospívající zapamatuje informace týkající se jeho zájmů, z toho důvodu je významné podporovat u pubescenta hluboké zájmy. (Kuric 2000)

Fantazie

V tomto období je fantazie obvykle stále nereálná. Pubescenti svoji fantazii využívají v různých činnostech a má významný vliv na sny. Silný vliv mají filmy, knihy a představení, proto by měla být fantazie v rámci výchovy vhodně usměřována, aby se pubescent nedostal do nereálného pohledu na svět. Vhodně usměřovanou fantazii lze využít v umění a při přípravě na některé předměty. Fantazie je výrazně spojena s citovým obohacením a projevuje se nejen v umělecké tvorbě, ale i v oblasti morální, estetické, intelektuální a erotické. (Kuric 2000)

Myšlení

Myšlení dospívajících je typické tím, že se odpoutávají od upjatosti na konkrétní realitě. Dokáží tedy přemýšlet o možných variantách, používají tak hypotetické myšlení. Zdokonaluje se jim také abstraktní myšlení a díky němu jsou schopni přemýšlet o čemkoli. Spolu s ním přichází i rozvoj induktivního přemýšlení, kdy pubescent zvládá pro abstraktní pojmy najít nadřazenou kategorii. Jejich logické myšlení jim umožňuje řešit nejrůznější hypotetické problémy, které pro ně byly dříve nezvládnutelné. (Vágnerová a Lisá 2021)

Řeč

Pubescent má bohatou slovní zásobu se stylistickou správností, která obsahuje mnoho abstraktních výrazů. Svoji řeč si obohacují četbou a přejetými výrazy od dospělých. Jejich dovednosti se projevují také velmi v písemném projevu, jenž je propracovanější, kreativnější a obratnější. S rozvojem řeči je i spjato výraznější porozumění významu u mnohem více slov než kdy dříve. (Kuric 2000)

5.3 Formování osobnosti

„Rozvoj osobnosti pubescenta je podmíněn vyšším stupněm duševního dozrání, větším růstem intelektuálních a fyzických sil než ve školním dětství a novým postavením pubescenta ve škole, v rodině a ve společnosti“ (Kuric 2000, s. 102). Změny v somatických i duševních stránkách dospívajícího ovlivňují jeho zaměření na vlastní osobu, na své nitro i na vnější prožívání a také na vrstevníky a dospělé. Díky pokrokům v obou světech může pubescent získávat nové zážitky, nová intenzivnější poznávání a komplexní obohacení celé své osobnosti. (Kuric 2000)

City

Změny v hormonálním systému mají značný dopad i na emoční oblast pubescentů. Potýkají se se zvýšenou emoční labilitou a podrážděností i při obvyklých situacích. Důvodem je střet systému regulačního a emočního, který je vyspělejší, což vyvolává nerovnováhu. Reakce na podněty jsou výraznější a častěji nepřiměřené. Přesto, že je jejich emoční prožívání intenzivnější, obvykle trvá po krátký čas a se zvýšenou tendencí ke změnám. (Vágnerová a Lisá 2021)

Sami pubescenti nerozumí tomu, proč takto reagují, to v nich vyvolává pocit podrážděnosti. Také neradi své pocity ukazují vnějšímu světu. U pubescentů se můžeme setkat s emočním egocentrismem, domnívají se totiž, že jejich citové prožívání je výjimečné. Jejich větší pozornost vůči své osobě opět může mít za následek navýšení negativních pocitů. (Vágnerová a Lisá 2021)

Vůle

Se zvyšováním sebevědomí se rozvíjí i vůle, která nabývá na síle (Kuric 2000). Pubescenti již zvládají plnou pozornost k činnostem a tématům, která pro ně nejsou úplně zajímavá, protože si uvědomují, že mají i nějaké povinnosti. Není na ně ale pokaždé spolehnutí. Dokáží povinnosti naplňovat, ale i po dlouhý čas odložit. Zvládnou být poctivý, ale za určitých okolností i nepoctivý, záleží také na přikládaném významu dané činnosti. Často zvládnou překonat sami sebe. Oproti tomu, ale dovedou promarnit čas. (Taxová 1987) Pubescenti se rádi inspirují svými vzory a napodobují je (Kuric 2000).

Morální citění a hodnoty

„Adolescence je velmi citlivé období pro utváření vztahu k hodnotám“ (Taxová 1987, s. 144) *„a normám, které dospívající přijme jako závazné“* (Vágnerová a Lisá 2021, s. 441). Protože se pubescenti vyvíjí v kognitivní oblasti i v sebeovládání, dochází k proměnám v postoji vůči morálce a hodnotovému žebříčku. Ovlivňuje se tak jejich vyhodnocování situací a reakce na ně. Pubescenti již nepřijímají normy se samozřejmostí. Uvažují o nich a dokáží přemýšlet hypoteticky, to jim pomáhá je pochopit. (Vágnerová a Lisá 2021)

Důležité jsou také získané zkušenosti s vhodně vyřešenými situacemi a schopnost představit si, jak by danou situaci vyřešil někdo jiný. *„Morální uvažování adolescentů závisí na názorech vrstevníků a leckdy musí řešit rozpor mezi normami skupiny a vlastními morálními hodnotami“* (Vágnerová a Lisá 2021, s. 440). Touží po vlastní volbě norem a hodnot, dle kterých se budou řídit a které budou dle nich spravedlivější. Také často lpí na dodržování pravidel všemi ve všech

situacích. (Vágnerová a Lisá 2021) Pedagog by se měl zaměřit na poznávání pubescentů, kteří své hodnotové postoje nemají žádoucí, ti si je ani velmi často nechtějí přiznat (Taxová 1987).

5.3 Socializace a socializační procesy

Pro správný vývoj pubescenta je významné, aby se dokázal emancipovat od své rodiny. Tak se dokáže dospívající jedinec osamostatňovat a nabývat žádoucí odpovědnosti, i když rodiče tento pokrok neberou vždy dobře. (Kopecká 2011) Pubescenti se nechtějí podřizovat autoritám, kritizují je, jejich postavení uznávají pouze, když věří, že si to zaslouží. Jejich cílem je vyrovnat se dospělým a autoritám, ne je porazit. (Vágnerová a Lisá 2021)

K tomu, aby se vhodně utvářelo sebevědomí pubescenta jsou důležití a vlivní vrstevníci, kteří jsou nápomocnými v hledání osobní identity. Přátelství dvou osob se stává stále významnější, protože se chtějí bavit o svých osobních záležitostech. Na začátku se stávají přáteli stejné pohlaví, na konci tohoto období navazují vztahy obě pohlaví navzájem („první lásky“). Dalším typickým znakem pubescence je potřeba naleznutí vzorů, ideálů a inspirování se nimi. (Kopecká 2011)

6 Volný čas

„Volný čas je doba, kdy si své činnosti můžeme svobodně vybrat, děláme je dobrovolně a rádi, přináší nám pocit uspokojení a uvolnění. Pod pojem volný čas se běžně zahrnují odpočinek, rekreace, zábava, zájmové činnosti, zájmové vzdělávání, dobrovolná společensky prospěšná činnost i časové ztráty s těmito činnostmi spojené“ (Pávková, Hájek a Hofbauer 2002, s. 13).

„Opakem volného času je doba, ve které člověk plní své povinnosti, tzv. sféra povinností“ (Pávková in Bendl 2015, s. 121). Tyto činnosti lidé musí splnit i přesto, že je dělají neradi (Pávková in Bendl 2015).

Dle Vážanského se pojem volný čas dá chápat pozitivním i negativním způsobem. Negativně chápan je takový volný čas, který nám během dne zbývá po dokončení našich povinností (studium/práce, domácí povinnosti, základní fyziologické potřeby). Jako pozitivní je vnímán volný čas, kdy se každý může dle své vůle svobodně rozhodnout, čemu se bude věnovat. (Vážanský 1995)

Pávková (2015) popisuje termín polovolný čas. Jedná se o povinnosti, které nás baví a o volnočasové aktivity, které jsou nám užitečné i po hmotné stránce. Například je častou zábavou rybaření, zahradničení, chovatelství, kutilství apod. (Pávková in Bendl 2015)

Pro děti a mládež volný čas znamená, že je to čas, kdy nejsou na vyučování a ani se na něj nepřipravují. Nepatří sem ani domácí a rodinné povinnosti, sebeobsluha, základní péče o svoji osobu a své věci, základní biologické potřeby apod. (Pávková, Hájek a Hofbauer 2002). Dětem volný čas tvoří poměrně velkou část života a z výchovného hlediska je žádoucí, aby jejich volný čas (i mládeže) byl do jisté míry pedagogicky ovlivňován (dle věku, sociální a mentální úrovně a dle výchovy v rodině), protože jejich zkušenosti nejsou tak bohaté. Děti se na činnostech musejí účastnit zcela dobrovolně (velkou roli hraje atraktivita a různorodost aktivit a činností). (Pávková, Hájek a Hofbauer 2002)

Pávková (2015) také vysvětluje pojem **výchova ve volném čase**. Výchova ve volném čase obsahuje základy výchovného procesu. V tomto procesu tedy nechybí především cílevědomost nebo záměrnost. Důležitá je ovšem dobrovolnost a využívání vhodné motivace. (Pávková in Bendl 2015)

6.1 Zájmová činnost

„Zájmové činnosti jsou aktivity zaměřené na uspokojování a rozvíjení individuálních potřeb, zájmů a schopností. Podílí se na formování názorů, postojů a přesvědčení jedince. Zájmová činnost má na rozdíl od zábavy a odpočinku vždy aktivní charakter“ (Faltýsková in Němec

a kol. 2002, s. 23) Jsou to činnosti, které jsou cílevědomé a velice významně působí na rozvoj osobnosti a na žádoucí orientaci ve společnosti (Pávková, Pavlíková a Hájek 2002).

Zájem lze definovat jako vlastnost člověka, která se projevuje jako ukazatel vztahu k činnostem či věcem, které jsou pro jedince významné. Způsobuje to, že člověk vyhledává kontakt s daným objektem zájmu a snaží se o jeho zvládnutí. (Faltýsková in Němec a kol. 2002) Mají aktivně-motivační charakter. Usiluje o zaktivizování člověka a probuzení motivu v něm k dané zájmové činnosti. (Pávková, Pavlíková a Hájek 2002)

Zájmy jsou úzce spjaty se vlohy jedince, jeho dovednostmi a schopnostmi, které jsou nezbytné pro úspěšnost v dané oblasti. Po úspěšném poznání a dokončení činnosti přichází silný citový prožitek. K trvalému ukotvení dojde, pokud jsou zájmové činnosti v souladu s osobními předpoklady i podmínkami ze vnějšku. (Pávková, Pavlíková a Hájek 2002)

Členění zájmové činnosti dle obsahu:

- **Technicko praktické** – Snaží se o předávání teoretických znalostí v technické oblasti a jejich praktických poznatků. Rozvíjí manuální dovednosti. (Pávková, Pavlíková a Hájek 2002) Mezi činnosti tohoto druhu patří například: ikebany, chataření, vaření a kroužky dovednostních rukou (Faltýsková in Němec a kol. 2002), montážní a demontážní činnosti, drobné opravy, práce s mnohými druhy materiálů apod. (Pávková, Pavlíková a Hájek 2002).
- **Společenskovední** – Přináší znalosti o současných i historických společenských událostech, podporují vlastenectví, demokracii, jazykovědu a další (Pávková, Pavlíková a Hájek 2002). Patří sem činnosti a kroužky: historické, sběratelské, vlastivědné, jazykové (Faltýsková in Němec a kol. 2002), publicistika, společenské akce apod. (Pávková, Pavlíková a Hájek 2002).
- **Přírodovědné (pěstitelské a chovatelské)** – Rozvíjí znalosti o přírodě, chovu zvířat a pěstování rostlin. Buduje vztahy k živé i neživé přírodě. (Pávková, Pavlíková a Hájek 2002). Tato oblast se věnuje: rybaření, včelaření, chovatelé exotického ptactva, kaktusáři, zahrádkáři (Faltýsková in Němec a kol. 2002), pozorování přírody, ochrana přírody apod. (Pávková, Pavlíková a Hájek 2002).
- **Estetickovýchovné** – Pomáhají utvářet cit pro estetiku. Podporují zdokonalování uměleckého projevu. (Pávková, Pavlíková a Hájek 2002) Zaměřuje se na činnosti: literárně dramatické, hudební, výtvarné (Faltýsková in Němec a kol. 2002), navštěvování kulturních akcí apod. (Pávková, Pavlíková a Hájek 2002).

- **Tělovýchovné, sportovní a turisticky zaměřené** – Pozitivně ovlivňují fyzickou i psychickou stránku člověka. Pohyb je důležitý pro správný vývoj dítěte. (Pávková, Pavlíková a Hájek 2002). Můžeme sem přiřadit mnoho tělovýchovných činností, jako bruslení, florbal, plavání, lyžování, gymnastika, sportovní hry, atletika (Faltýsková in Němec a kol. 2002), turistika, akrobacie, sledování sportu apod. (Pávková, Pavlíková a Hájek 2002).
- **Vědecko-technické a vědecké** – Faltýsková (2002) ještě přiřazuje mezi zájmové činnosti tuto skupinu, kam zařadila následující kroužky a činnosti: modelaření, biologické, amatérští speleologové, motoristé, radioamatérské, mineralogické. (Faltýsková in Němec a kol. 2002)

Formy zájmové činnosti dle Faltýskové (2002):

- **Pravidelné, organizované v relativně stálých zájmových útvarech:** kluby, základní umělecké školy, oddíly apod. (Faltýsková in Němec a kol. 2002).
- **Pravidelná, která má individuální charakter:** učení se cizích jazyků, hudební nauka (hudební nástroje) apod. (Faltýsková in Němec a kol. 2002).
- **Příležitostná činnost organizovaná jako jednorázová nebo cyklická kolektivní akce:** taneční a lyžařské kurzy, tábory apod. (Faltýsková in Němec a kol. 2002).
- **Příležitostná činnost individuálního charakteru:** kulturní události, četba knih, hudební poslechy apod. (Faltýsková in Němec a kol. 2002).

Zájmové činnosti dle druhů aktivity:

- **Receptivní** – Jsou takové zájmové činnosti, u kterých je pouze vnímán objekt zájmu. Hrozí zde pasivní zaujetí (Pávková, Pavlíková a Hájek 2002). Typické jsou následující činnosti: návštěva přednášek, koncertů, kin, divadel, poslech rádia, sledování televizního vysílání (Faltýsková in Němec a kol. 2002).
- **Aktivní (produktivní)** – Jsou zájmové činnosti, do kterých se jedinci aktivně zapojují, vyvíjejí určitou snahu (Pávková, Pavlíková a Hájek a kol. 2002). Typické jsou tyto zájmové činnosti: rukodělné činnosti, soutěže atd. (Faltýsková in Němec a kol. 2002). Oba druhy zájmových činností se mohou vzájemně proplétat (Pávková, Pavlíková a Hájek 2002).

6.1.1 Zájmová činnost v pubescenci

„V pubertě žák opouští typické dětské zájmy a nahrazuje je novými, vyspělejšími. Tyto změny jsou u pubescentů velmi individuální, odrážejí dynamiku vývoje osobnosti pubescenta a vyžadují jeho zaměřenost k určitým předmětům, jevům či osobám a tendenci po intenzivní činnosti v určitém směru“ (Kuric in Kuric a kol. 1986, s. 220). Zájmové zaměření pubescentů je ovlivněno změnami v sociálních vztazích a pozicích mezi vrstevníky, ve škole i v rodině, intenzivnější citlivostí, v neposlední řadě postojí a vztahy vůči dospělým v nové podobě. (Kuric 2000).

Zájmy pubescentů jsou silně spjaty s jejich osobností. Dokáží také kriticky hodnotit sami sebe. (Kuric in Kuric a kol. 1986). Svě zájmy více prožívají a tvoří značnou část jejich času. Jestliže má pubescent opravdu jasné zájmové zaměření, jejich nabyté vědomosti a dovednosti pak převyšují školní výuku. Vhodné pedagogické ovlivňování zájmové činnosti patří mezi zásadní podněty pro profesní orientaci a flexibilitu. (Pávková, Pavlíková a Hájek 2002)

Zájmy o hry a sporty v pubescenci

Pubescenti (především chlapci, ale i dívky) se velmi silně zajímají o hry a sportovní náplň času. Sport by měl u každého pubescenta podporovat zdraví, relaxaci a seberealizaci. Pubescenti jsou velmi soutěživí a často přeceňují svoje síly, to vše může vést ke zraněním. Z těchto důvodů by měly být jejich zájmy usměrňovány. (Kuric in Kuric a kol. 1986)

Také sportovní činnosti uskutečňované společně (chlapci i dívky) pomáhají podporovat sounáležitost a přátelskou atmosféru. Mezi oblíbené chlapecké sporty patří hokej, fotbal, cyklistika, atletika, plavání, turistika atd. Dívky se zajímají o gymnastiku, krasobruslení, plavání, basketbal, tanec apod. (Kuric a Kuric a kol. 1986)

Sport

Sport lze využít jako výchovný prostředek, který by měl být nepostradatelný především v dětství a dospívání (Kovář in Jansa a kol. 2018). *„Sportovní prostředí významně ovlivňuje jeho socializaci a podporuje týmový život ve formě sdílení společných hodnot a cílů, dále přijímání a respektování norem, a to nejen sportovních, ale i kolektivu, pomáhá mu snadněji si osvojit etické principy jednání a chování, včetně principů fair play“* (Kovář in Jansa a kol. 2018, s. 103). Má vliv nejen na sociální stránku, ale i na kulturní a ekonomickou oblast. Představuje mnoho hodnot, které jsou oceňovány a těmi jsou: zdraví, výkon, potěšení z pohybu a krása. Stejně tak se ale potýká s mnoha problémy, jako je komerčnost, rasismus, drogy, násilí, konzumnost a korupce. (Sekot 2006)

7 Životní styl

„Životní styl zahrnuje formy dobrovolného chování v daných životních situacích, které jsou založené na individuálním výběru z různých možností“ (Machová in Machová, Kubátová a kol. 2009, s. 16). Životní styl lze tedy shrnout jako způsob života. Je na nás, zda dáme přednost zdravým alternativám či zdraví poškozujícím variantám. Životní styl tedy představuje dva spolupracující faktory: výběr (dobrovolné rozhodnutí) a možnost (životní okolnosti). (Machová in Machová, Kubátová a kol. 2009)

Kraus (2014) také popisuje rozdílnost mezi pojmem životní způsob a životní styl. Životní způsob popisuje jako „stránku sociálních makrostrukturálních vlivů“, ke kterým přiřazuje několik procesů, týkajících se větších sociálních komplexů. Jedná se o životní způsob v určitých státech a kontinentech. Životní způsob tak představuje výčet zásadních rysů, které ukazují činnosti každého národa či skupiny za daných podmínek v určité společnosti. (Kraus 2014)

Pojem životní styl Kraus (2014) vysvětluje jako možná nejlepší seskládání životních forem do vyváženého celku na individuální úrovni. Definiuje jej, jako „široký komplex činností a s nimi spjatých postojů, norem, hodnot, návyků, které mají trvalý ráz a jsou pro každého individuálně specifické – vystihují jeho osobitost“ (Kraus 2014, s. 166-167). Je také ovlivněn souvislostmi v dané společnosti, působí na něj: ekonomika, tradice, kultura a historie (Kraus 2014).

Pro prospívající chování se člověk rozhoduje za podmínek, že je vědom toho, co je prospěšné a co škodlivé pro zdraví. Ke správnému životnímu stylu je nutno dítě vést od raného dětství v rodině a následně také ve škole. Žádoucí je budování zodpovědnosti spojené s oblastí svého zdraví. (Machová in Machová, Kubátová a kol. 2009)

Machová (2009) zmiňuje, že byly provedeny rozborů příčin nemocí, které způsobují vysokou úmrtnost a nemocnost a ty ukazují, že se jedná o následující škodlivé determinanty: nadměrné pití alkoholických nápojů, nesprávná výživa, kouření, užívání drog, nedostatek pohybu, rizikové sexuální chování a nadbytečná psychická zátěž (Machová in Machová, Kubátová a kol. 2009).

Znaky životního stylu dle Krause (2014):

- **Kognitivní hodnocení sebe samého a svého postavení ve světě** – Stěžejní pro každého člověka je jeho vlastní životní filozofie (Kraus 2014).
- **Způsob prožívání** – Každý člověk je odlišný v jeho prožívání, a pokud se snaží zamezit přirozenému průběhu, může dojít až k poruchám zdraví (Kraus 2014).

- **Vztah k práci, odpočinku, a pohybové aktivitě** – Pro všechny z nás je důležité umění zregenerovat svoji psychickou stránku za pomoci seberealizace v oblasti, která nás naplňuje. Neméně důležitá je schopnost účinné relaxace (Kraus 2014).
- **Zvládání sociální interakce** – Každý jedinec by se měl pohybovat v dostatečném kruhu sociálních kontaktů, které mu poskytnou pocit jistoty. Ale všichni bychom měli dávat pozor na závislosti vůči jedné osobě a zůstat tak samostatnou osobou (Kraus 2014).
- **Ego úroveň** – K tomu, aby člověk dokázal plnit obtížné úkoly, které se naskytanou v jeho životě, musí mít kvalitní osobnostní vybavenost (Žumárová in Kraus, Poláčková a kol. 2001).

Podle převažujících hodnot Kraus (2014) dělí životní styly na:

- **Životní styl s náplní studia** – Tento životní styl mívají lidé, kteří jsou zvědaví. Rádi navštěvují kulturní akce, jsou sečtělí a vydávají na výlety za poznáním. (Kraus 2014)
- **Životní styl, který považuje za důležitou hodnotu hru a zábavu** – Do této kategorie se řadí lidé, kteří jsou typicky sportovní fanoušci, či sami sportovci, také lidé, kteří vyhledávají oslavy, zábavní podniky a herní hráči (Kraus 2014).
- **Životní styl s rozjímáním** – Typické pro samotáře, kteří nesdílí svůj volný čas s rodinou. Svůj životní styl realizují komunitně nebo samostatně. (Havlík in Havlík, Halászová a Prokop 1996)

Podle povahy převažujících činností Kraus (2014) rozděluje:

- **Aktivity orientované na práci, profesi a přípravu na ni** – Do této kategorie patří: *„Vzdělávání, vstup do zaměstnání, adaptace na pracovní proces, stabilizace, profesní vzestup – kariéra atd.“* (Kraus 2014, s. 168).
- **Aktivity spojené s rodinou** – Sem Kraus řadí: *„Vyhledávání partnera, zakládání vlastní rodiny, budování a rozvoj domácnosti, výchova potomků apod.“* (Kraus 2014, s. 168).
- **Aktivity v oblasti zájmů** – Do aktivit týkajících se zájmů je kategorizováno: *„Vymezování osobních zájmů, jejich pěstování a rozvoj spojený s hledáním kompromisu se zájmy ostatních členů rodiny, odpočinek, zábava, relaxace“* (Kraus 2014, s. 168).
- **Aktivity propojené se společenským životem** – Jsou definovány jako: *„Participace na společenském životě, zapojování se do občanských vztahů, rozšiřování okruhu“*

společenských styků, zastávání pozic ve společenském a politickém životě“ (Kraus 2014, s. 168).

- **Aktivity spojené s uspokojováním biologických a hygienických potřeb** (Kraus 2014)

Zdravý životní styl

*„Zdravý životní styl je tou nejlepší nespécifickou prevencí, ve které jde o celkové formování osobnosti připravené na všechny složitosti a nástrahy současného světa a života a je schopné jim odolávat“ (Kraus 2014, s. 172). Většinová společnost řadí hodnotu zdraví ve svém žebříčku do předních příček (Zvírotský in Bendl a kol. 2015). „**Zdraví je stav, kdy je člověku naprosto dobře, a to jak fyzicky, tak psychicky a sociálně a není to jen nepřítomnost nemoci nebo vady, nedůživosti“** (WHO 1946, Constitution of the world health organization [online]).*

Pro odpovědnost za své zdraví i ostatních, je nutná zdravotní gramotnost. Ta má zajistit spolupráci se zdravotníky a motivaci ochraně svého zdraví. K tomu má mimo jiné napomoci zdravotní výchova a výchova ke zdraví (Zvírotský in Bendl a kol. 2015)

Kraus (2014) vymezuje nejdůležitější faktory pro zdravý životní styl: vyváženost mezi prací a odpočinkem, dostatek pravidelné pohybové aktivity, duševní rozvoj a hygiena, vhodná životospráva a stravování a schopnost zvládat obtížné situace v našem životě (Kraus 2014).

8 Volba povolání

„Objasnit motivace profesionálního vývoje a volby povolání není snadné. V jednotlivých případech jde nejednou o poměrně složitý zdravotní a pedagogickopsychologický problém“ (Taxová 1987, s. 138). Na vnitřní motivy mají rozhodující vliv faktory z vnější (Taxová 1987). Pro dítě ve čtrnácti letech volba povolání není snadná. Takových dětí, které mají jasnou představu o svých profesních zájmech, majíc k tomu i požadované předpoklady není velké množství. Za psychickou i fyzickou nezralost může individuálnost vývoje i socializace dítěte. (Taxová 1987)

Výběr povolání je důležitý pro co nejlepší profesní uplatnění každého jedince. Strukturální povaha profesí se velmi rychle proměňuje. Pro lepší orientaci v pracovním světě je významné kariérové poradenství na základních a středních školách. Škola by tedy měla poskytovat aktuální informace, individuální nebo skupinové poradenství a pomoc při osvojování si schopnosti plánovat si svoji přípravu na vzdělávání a profesní přípravu. (Pýchová in Mertin, Krejčíková a kol. 2020)

Zájmy dítěte jsou stejně podstatným podnětem ke směru určité profese, jako škola. Ve škole dítě dává přednost předmětům, které v něm vzbuzují zájem, je pro něj přirozenou zátěží či v něm zažívá úspěchy. (Šikulová, Mrázová a Wedlichová 2007) Pubescenti mají také velmi často široké pole zájmů. Jejich jedinečné schopnosti jsou teprve ve vývoji. Sami sebe stěží hodnotí sebezpoznavají, stejně tak rodiče často své děti přecení nebo podcení. (Taxová 1987)

Pubescenty významně motivují představy o tom, kde by se mohli uplatnit (Taxová 1987). *„Na volbu povolání dětí pak působí vztahy rodičů k práci, jejich pracovní morálka, způsob oceňování různých druhů pracovních činností, v čem spatřují smysl práce, jak jsou sami se svými pracovními výsledky spokojeni či nespokojeni, co považují za hodnotné, jaké mají postoje ke vzdělání, materiálním a kulturním potřebám, k výši výdělků atd.“* (Taxová 1987, s. 141).

K odhalení vhodné profesní budoucnosti také napomáhá psychologická a pedagogická diagnostika. **Psychologická diagnostika posuzuje:** Celkovou úroveň inteligence; Pozornost; speciální schopnosti a dovednosti; Strukturu zájmů; Vyšetření osobnosti. **Pedagogická diagnostika se zaměřuje na:** Sociální vztahy ve třídě; Sociální klima třídy; Zájmy žáků; Vztahy k předmětům; Sebepojetí žáka. (Šikulová, Mrázová a Wedlichová 2007).

Tři základní faktory ovlivňující výběr dalšího vzdělávání a profese:

- **Individuální faktory** – Do individuálních faktorů se řadí schopnosti, vlastnosti a vloh dítěte a společně s nimi mají význam i hodnoty dítěte a jeho nabyté zkušenosti. Některé z faktorů jsou vrozené a další se u dítěte utváří vlivem interakce s jeho prostředím. (Šikulová, Mrázová a Wedlichová 2007)
- **Sociální faktory** – Mezi faktory sociální patří lidé z dítěte nejbližšího okolí, ti mají o dítěti určité představy, díky kterým chce udržet ony vztahy. Na tyto dané představy působí jak charakteristika dítěte, tak i konkrétních lidí, kteří vytvářejí určité představy o dítěti. (Šikulová, Mrázová a Wedlichová 2007)
- **Kulturní faktory** – Kulturní faktory nacházíme v již širokém okruhu prostředí dítěte. Dítě ovlivňuje určitá kultura, normy a hodnoty, které ho obklopují. (Šikulová, Mrázová a Wedlichová 2007)

Proces volby vzdělávání by měl dosáhnout následujících cílů:

- A) Pracuje na vývoji vlastností a praktických dovedností dítěte, které napomáhají bezproblémovému zařazení do profesního života (Šikulová, Mrázová a Wedlichová 2007).
- B) Vede dítě k zodpovědným a samostatným rozhodováním za každých podmínek (Šikulová, Mrázová a Wedlichová 2007).
- C) Zdokonaluje u dítěte znalosti o pracovním světě (Šikulová, Mrázová a Wedlichová 2007).
- D) Vede dítě k reálným představám o daném povolání (Šikulová, Mrázová a Wedlichová 2007).
- E) Pomáhá dítěti najít své silné a slabé stránky (Šikulová, Mrázová a Wedlichová 2007).
- F) Ukazuje cestu k akčnímu plánování při výběru profese (Šikulová, Mrázová a Wedlichová 2007).
- G) Učí dítě sebereflexe (Šikulová, Mrázová a Wedlichová 2007).
- H) Rozvíjí schopnosti využívat bohaté množství zdrojů a informací o svém pracovním uplatnění (Šikulová, Mrázová a Wedlichová 2007).
- CH) Pomáhá rozvíjet schopnost adaptace na nové prostředí a zátěžové životní situace související s nástupem na novou školu či práci (Šikulová, Mrázová a Wedlichová 2007).

II. EMPIRICKÁ ČÁST

9 Výzkumný problém a zhodnocení stavu problematiky

V této kapitole se budeme věnovat zhodnocení stavu zkoumané problematiky z již proběhlých výzkumů.

Předpokládáme, že děti žijící v dětských domovech a děti žijící ve svých rodinách mají rozdílné představy o životě. První výzkum, který nás zajímá, se zabývá zdravým životním stylem dětí z dětských domovů v porovnání s dětmi z rodin (Walenková 2009, s. 39). Výzkum ukazuje, že 48 dětí z rodin zná pojem zdravý životní styl, oproti tomu zná tento pojem 42 dětí v dětských domovech, dále částečnou znalost tohoto pojmu označilo 34 dětí z rodin a 23 dětí z dětských domovů. Nakonec neznalost pojmu přiznalo 13 dětí z rodin a 28 dětí z dětských domovů.

Považujeme za přínosné zde zmínit také výzkumy týkající se volného času a sportování ve volném čase. Výzkum v první diplomové práci (Nováková 2018, s. 61) zjišťoval, jak si představují děti žijící v dětských domovech, že tráví svůj čas. 58 (60,4 %) dětí zvolilo sportováním. Druhý výzkum pro srovnání (Konečná 2009, s. 30) ukazuje, že pouze 13 (16,8 %) dětí z rodin ve volném čase rádo sportuje.

Oblastí vzdělání se zabývá výzkum (Vokatá 2018, s. 69), ve kterém můžeme vidět, že vysokoškolského vzdělání chce dosáhnout 46 % dětí z rodin, oproti tomu ve výzkumu, který provedla Komerční banka ve spojení s Nadací Jistota, získá 71 % dětí z dětských domovů výuční list (Komerční Banka, 2015 [online]).

Nastíníme zde také výzkum týkající se hodnot dětí (Bartošáková 2011, s. 39 a 49), kde je zřejmé, že 50 % dívek a 45 % chlapců z dětských domovů zvolilo hodnotu „být tolerantní k jiným (rasám, vyznáním)“ a oproti tomu tuto hodnotu vybralo 36 % dívek a 41 % chlapců z rodin.

Dále proběhlo ještě několik výzkumů týkajících se v mnoha ohledech blízké problematiky v bakalářských a diplomových pracích, ovšem ve věkové kategorii adolescenti – žáci středních škol. Například Jana Křepelková (2017) ve své kvalifikační práci zjišťovala, jak to mají žáci SŠ se svými cíli v životě a pro nás je přínosný výsledek zájmu o studium na vysoké škole. 32 % z nich odpovědělo, že chtějí jít na vysokou školu, 38 % na ni jít nechtějí a 30 % z nich se ještě nerozhodlo (Křepelková 2017, s. 57). Zájem o vysokoškolské studium u žáků SŠ zkoumal i Nemetz (2020), který zjistil zájem u 35,2 %, u 29,6 % zjistil nezájem a zbytek žáků ještě nevěděl. (Nemetz 2020, s. 37)

Podobné zkoumané oblasti představ o životě dětí můžeme také pozorovat v diplomové práci Jiřího Marka (2015). Ta se týká mladších dětí - žáků 5. třídy, u kterých rozlišoval vyrůstání na venkově a na sídlišti. Výzkum se z velké části týká volby povolání dětí 5. třídy, a pro nás je

významným výsledkem představa o bydlení, kdy 84 % dětí ze sídliště a 98 % dětí z vesnice zvolilo bydlení v rodinném domě a 7 % dětí ze sídliště zvolilo byt. Dalším přínosným výsledkem z této práce pro nás bylo zjištění, kolik dětí si žáci 5. třídy představují mít. Nejčastější odpovědi byly 2 děti: 74 % dětí ze sídliště a 54 % dětí z vesnice, dále 4 % obou skupin nechtějí žádné, 11 % a 8 % jedno dítě a více jak 2 děti chce 7 % a 24 % z nich. Sport byl nejmilenější budoucí zájmovou aktivitou těchto dětí. A vysokoškolské vzdělání si představuje 53 % dětí ze sídlišť a 52 % z vesnic. (Marek 2015)

10 Základní informace o výzkumu

Každé dítě v období pubescence má nějaké představy o svém životě. Tento výzkum se snaží zjistit, zda jsou nějaké rozdíly mezi představami o životě u dětí žijících ve svých rodinách a dětí žijících v dětských domovech, které docházejí na druhý stupeň základní školy. Výzkum probíhal ve dvou dětských domovech v Kraji Vysočina a dvou dětských domovech v Olomouckém kraji a dále ve dvou základních školách v Kraji Vysočina a dvou základních školách v Olomouckém kraji. Všechny děti navštěvovaly druhý stupeň základní školy. Základní školy byly zvoleny tak, aby nedošlo ke zkreslení dat v kategorii „dětí žijící ve svých rodinách“. Výzkumy ve všech dětských domovech a základních školách byly zrealizovány po svolení vedení daných zařízení.

10.1 Téma výzkumu

Tématem výzkumu jsou představy o životě u dětí žijících ve svých rodinách a dětí žijících v dětských domovech. Zkoumali jsme, zda existují rozdíly u těchto dvou skupin dětí.

10.2 Předmět výzkumu

Předmětem výzkumu jsou představy o životě mající děti, které navštěvují 2. stupeň ZŠ. Jednu skupinu představují děti žijící v dětských domovech a druhou skupinou jsou děti žijící ve svých rodinách, tyto dvě skupiny jsou mezi sebou porovnány. Předmětem výzkumu jsou děti ze dvou základních škol v Kraji Vysočina a dvou dětských domovů v Kraji Vysočina. Dále děti ze dvou základních škol v Olomouckém kraji a dvou dětských domovů v Olomouckém kraji.

10.3 Cíle výzkumu

Hlavním cílem výzkumu je zjistit, zda existuje rozdíl mezi představami o životě dětí žijících ve svých rodinách a dětí žijících v dětských domovech.

Dílčími cíli je vyzkoumat, zda je nějaký rozdíl mezi znalostí pojmu „zdravý životní styl“ u dětí žijících ve svých rodinách a dětí žijících v dětských domovech. Dále chceme zjistit, zda je rozdíl v četnosti představ o sportu jako preferované volnočasové aktivitě u dětí žijících ve svých rodinách a dětí žijících v dětských domovech. Také je naším cílem zjistit, zda je rozdíl ve stanovování cílů v oblasti nejvyššího dosahování vzdělání u dětí žijících ve svých rodinách a dětí žijících v dětských domovech. A nakonec chceme vyzkoumat, zda je rozdíl v považování

za důležité hodnotu tolerovat ostatní (ať jsou jacíkoliv) u dětí žijících ve svých rodinách a dětí žijících v dětských domovech.

10.4 Dílčí otázky výzkumu

1. Existuje rozdíl ve znalosti pojmu „zdravý životní styl“ u dětí žijících ve svých rodinách a dětí žijících v dětských domovech?
2. Existuje rozdíl v preferování sportu jako volnočasové aktivity u dětí žijících ve svých rodinách a dětí žijících v dětských domovech?
3. Existuje rozdíl ve stanovování cílů v oblasti nejvyššího dosaženého vzdělání u dětí žijících ve svých rodinách a dětí žijících v dětských domovech?
4. Existuje rozdíl v považování za důležité hodnotu tolerance ostatních (ať jsou jacíkoliv) u dětí žijících ve svých rodinách a dětí žijících v dětských domovech?

10.5 Věcné a statistické hypotézy

H₁: Význam pojmu „zdravý životní styl“ zná více dětí žijících ve svých rodinách než děti žijících v dětských domovech.

H₂: Sportování volí jako skvělé trávení volného času více děti žijící v dětských domovech než děti žijící ve svých rodinách.

H₃: Děti žijící ve svých rodinách mají vyšší cíle v dosahování vzdělání než děti žijící v dětských domovech.

H₄: Děti žijící v dětských domovech více považují za důležité tolerovat ostatní (ať už jsou jacíkoliv) než děti žijící ve svých rodinách.

Statistické hypotézy k věcné hypotéze H₁:

H₀: Mezi četnostmi znalostí významu pojmu „zdravý životní styl“ u dětí žijících ve svých rodinách a žijících v dětských domovech neexistuje žádný rozdíl.

H_A: Mezi četnostmi znalostí významu pojmu „zdravý životní styl“ u dětí žijících ve svých rodinách a žijících v dětských domovech existuje významný rozdíl.

Statistické hypotézy k věcné hypotéze H₂:

H₀: Mezi četnostmi voleb sportování jako skvělé trávení volného času u dětí žijících ve svých rodinách a dětí žijících v dětských domovech neexistuje žádný rozdíl.

H_A: Mezi četnostmi voleb sportování jako skvělé trávení volného času u dětí žijících ve svých rodinách a dětí žijících v dětských domovech existuje významný rozdíl.

Statistické hypotézy k věcné hypotéze H₃:

H₀: Mezi stanovováním cílů ve vzdělání u dětí žijících ve svých rodinách a dětí žijících v dětských domovech neexistuje žádný rozdíl.

H_A: Mezi stanovováním cílů ve vzdělání u dětí žijících ve svých rodinách a dětí žijících v dětských domovech existuje významný rozdíl.

Statistické hypotézy k věcné hypotéze H₄:

H₀: Mezi četností výběru důležitosti tolerance ostatních (ať jsou jakýkoliv) u dětí žijících ve svých rodinách a dětí žijících v dětských domovech neexistuje žádný rozdíl.

H_A: Mezi četností výběru důležitosti tolerance ostatních (ať jsou jakýkoliv) u dětí žijících ve svých rodinách a dětí žijících v dětských domovech existuje významný rozdíl.

Pro ověření věcných hypotéz bude použita relativní četnost, pro ověření statistických hypotéz bude použit test nezávislosti chí-kvadrát pro kontingenční tabulku.

10.6 Metody výzkumu

- Kvantitativní, aplikovaný výzkum
- Popisný výzkumný problém
- Dotazníkové šetření
- Analýza dat

Kvantitativní výzkum

„Jedním z hlavních rysů kvantitativního výzkumu je numerické měření specifických aspektů sledovaného jevu. Opírá se především o vymezení měřitelných proměnných (Žumárová in Skutil a kol. 2011, s. 59) S kvantitativním výzkumem se můžeme setkat v mnoha oborech. V oblasti pedagogické a psychologické je sběr dat a výklad vyzkoumaných výsledků náročnější než například v chemii nebo fyzice. (Žumárová in Skutil a kol. 2011)

Tento typ výzkumu stojí na záměrné a systematické činnosti, k níž se používají empirické metody, které slouží ke zkoumání hypotéz. Hypotézy popisují, jaké jsou vztahy mezi danými jevy a za pomoci právě empirických metod je můžeme otestovat, ověřit a verifikovat. (Maňák a Švec, 2004)

Dotazník

„Dotazník je soustava předem připravených a pečlivě formulovaných otázek, které jsou promyšleně seřazeny a na které dotazovaná osoba (respondent) odpovídá písemně“ (Chráska 2016, s. 158). „Podstatou dotazníku je zjištění dat o respondentovi, ale i jeho názorů a postojů k problémům, které dotazujícího zajímají.“ (Bartošová a Skutil in Skutil a kol. 2011, s. 80). Nevýhodou dotazníku je, že nezkoumá realitu toho, jaké dotazované osoby jsou, ale pouze to, jak se respondenti vnímají nebo jak si přejí být vnímáni. Je důležité, aby zjištěná data byla objektivně interpretována. Významnou výhodou je, že se pomocí dotazníku dají data získat od velkého množství dotazovaných osob, a to za poměrně krátkou dobu. (Chráska 2016)

Chráska (2016) zmiňuje nejzásadnější požadavky při sestavování dotazníku: jasnost a srozumitelnost; jednoznačnost; pozor na dotazování se „proč“; pouze nezbytné údaje; pozor na sugestivní otázky; ochota respondentů pro spolupráci; jasnost pokynů; snadnost zpracovávání údajů; vhodné řazení položek; začínat obecnějšími otázkami (Chráska 2016).

Test nezávislosti chí-kvadrát pro kontingenční tabulku

Tento test je vhodný ku příkladu pro případy kdy se snažíme zjistit, zda je (existuje) závislost mezi dvěma proměnnými, které jsme naměřili prostřednictvím nominálního nebo ordinálního měření. (Chráska 2016) Obvyklé pro „zpracovávání výsledků dotazníkových šetření“ (Chráska 2016, s. 69).

10.7 Výběr výzkumného vzorku

Do výzkumu byly zapojeny děti ze čtyř dětských domovů, které docházejí na druhý stupeň základní školy v Kraji Vysočina a Olomouckém kraji. K nim byly záměrně vybrány děti ze čtyř základních škol, docházející na druhý stupeň, které žijí ve svých rodinách v Kraji Vysočina a Olomouckém kraji, tak aby byl vyvážen počet dívek a chlapců a věk vůči první skupině.

- **Základní soubor:** Děti žijící ve svých rodinách a děti žijící v dětských domovech docházející na druhý stupeň základní školy
- **Dílčí soubory:** Děti žijící ve svých rodinách v jednotlivých základních školách v Kraji Vysočina a Olomouckém kraji a děti žijící v jednotlivých dětských domovech v Kraji Vysočina a Olomouckém kraji.
- **Rozsah vzorku:** 30 – 50 respondentů z dětských domovů a 50 – 100 respondentů ze základních škol

10.8 Podmínky pro výzkum a realizace výzkumu

Výzkum byl nejprve uskutečněn v dětských domovech v období od srpna do října 2022. Poté byl realizován výzkum v základních školách v období říjen až listopad 2022. O každém výzkumu bylo informováno vedení dětských domovů i vedení základních škol, které mi provedení výzkumu odsouhlasilo a vždy byl u výzkumů přítomen vychovatel nebo vyučující. Jeden dětský domov mi zaslal vyplněné dotazníky prostřednictvím České pošty a další dětský domov mi zaslal vyplněné dotazníky oskenované. Ostatní dětské domovy a základní školy jsem osobně navštívila a byla jsem u vyplňování dotazníků. Dotazník obsahuje 24 otázek a jeho vyplnění bylo anonymní a dobrovolné.

Výzkumu v dětských domovech se účastnilo celkem 32 dětí, které odpovídaly požadovanému kritériu (docházka na 2. stupeň základní školy). Děti ze základních škol bylo zapojeno 100, ze kterých bylo vybráno také 32 respondentů, tak aby byly obě skupiny vyvážené v oblasti zastoupení věku a pohlaví. Z Kraje Vysočina byly zapojeny 2 dětské domovy a z nich všechny děti docházející na druhý stupeň základní školy a 2 základní školy, z nich se zapojila vždy jedna třída na druhém stupni. Stejně tak to bylo i v Olomouckém kraji, kde se výzkumného šetření zúčastnily 2 dětské domovy a 2 základní školy. Z každé ze základních škol bylo vybráno 8 vyplněných dotazníků odpovídajících kritériím (pohlaví a věk vyvážený vůči první skupině).

11 Zjištěná data

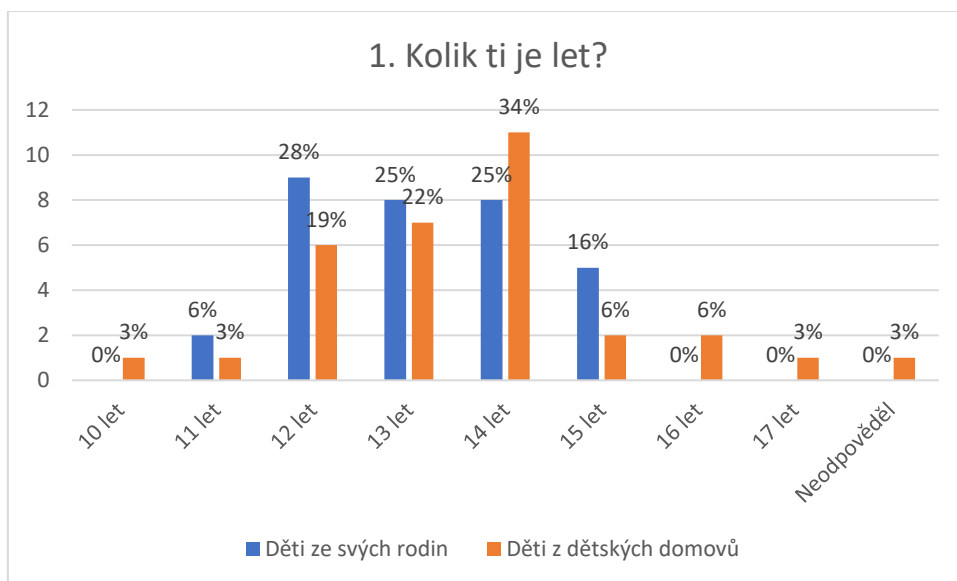
Následuje kapitola, která je věnována zpracování shromážděných dat z dotazníkového šetření.

Otázka č. 1:

Kolik ti je let?

První položkou jsme zjišťovali kolik let je respondentům v obou kategoriích (děti žijící ve svých rodinách a děti žijící v dětských domovech).

Graf 1: Kolik ti je let?



Zdroj: vlastní šetření

Na otázku odpovědělo celkem 63 respondentů a 1 respondent neodpověděl. Odpovědělo tedy 32 dětí žijících ve svých rodinách a 31 dětí žijících v dětských domovech. V grafickém zobrazení lze vidět, že děti se pohybují ve věkovém rozptylu od 10 do 17 let. Ve věku 10 let byl pouze 1 respondent (3 %), a to z kategorie „děti žijící v dětských domovech“, 11leté děti se ve výzkumu účastnily 2 (6 %) ze skupiny „děti žijící ve svých rodinách“ a 1 (3 %) ze skupiny „děti žijící v dětských domovech“. 12letých dětí jsme měli ve výzkumu 9 (28 %) z kategorie „děti žijící ve svých rodinách“ a 6 (19 %) z kategorie „děti žijící v dětských domovech“. 13letých dětí jsme měli v kategorii „děti žijící ve svých rodinách“ 8 (25 %) a z kategorie „děti žijící v dětských domovech“ 7 (22 %). Ve věku 14 let se nám ve výzkumu objevilo nejvíce dětí: 8 (25 %) dětí ze skupiny „děti žijící ve svých rodinách“ a 11 (34 %) ze skupiny „děti žijící v dětských domovech“. Věk 15 let reprezentovalo 5 dětí (16 %) z kategorie „děti žijící ve svých rodinách“ a 2 děti (6 %) z kategorie „děti žijící v dětských domovech“. Ve věku 16 let se výzkumu zúčastnili 2 (6 %) respondenti z kategorie „děti žijící v dětských domovech“

a ve věku 17 let jsme zde měli 1 (3 %) respondenta také z kategorie „děti žijící v dětských domovech“.

Otázka č. 2:

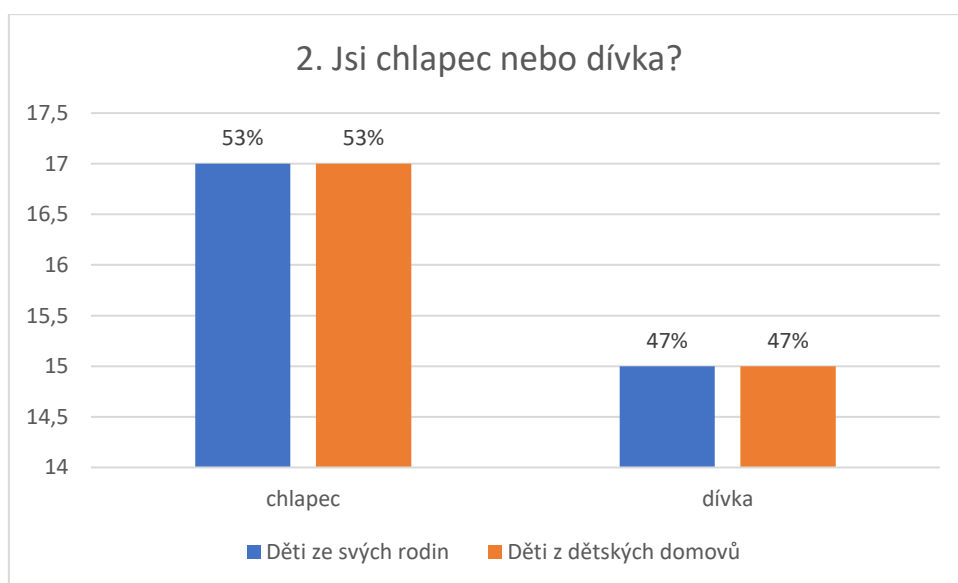
Jsi chlapec nebo dívka?

a) chlapec

b) dívka

Touto položkou bylo zjištěno, kolik chlapců a kolik dívek je v kategorii „děti žijící ve svých rodinách“ a „děti žijící v dětských domovech“.

Graf 2: Jsi chlapec nebo dívka?



Zdroj: vlastní šetření

Na druhou položku odpověděli všichni respondenti, tzn. 32 z kategorie „děti žijící v dětských domovech“ a 32 z kategorie „děti žijící ve svých rodinách“. Z grafického zobrazení je viditelné, že pohlaví jsou v obou kategoriích vyvážené. Chlapců je v obou kategoriích 17, což tvoří 53 % v obou zastoupeních a dívek je v obou kategoriích 15, což tvoří 47 % u obou skupin.

Otázka č. 3:

Kolikátou třídu základní školy navštěvuješ?

a) 6.

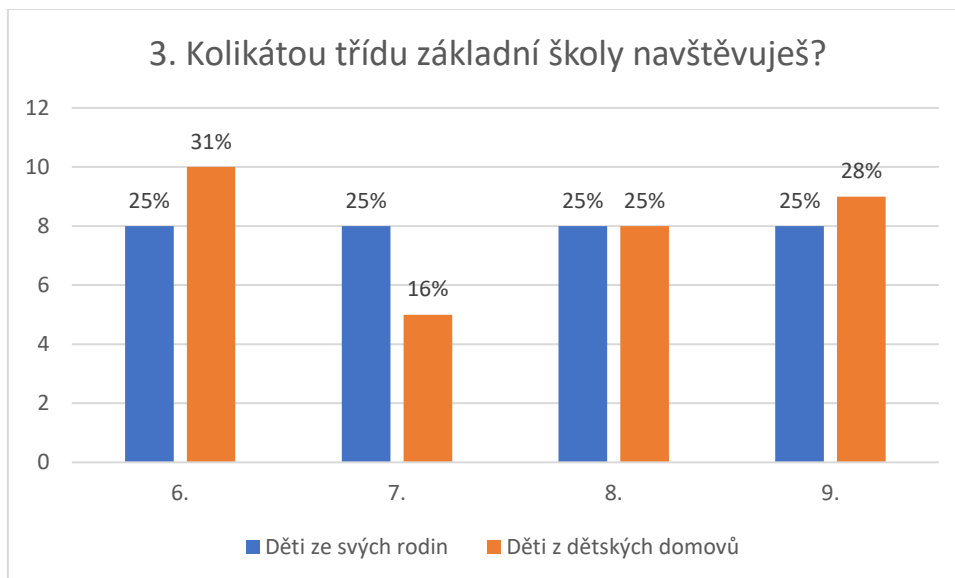
b) 7.

c) 8.

d) 9.

Třetí položkou bylo ověřeno, že všichni respondenti opravdu navštěvují 2. stupeň základní školy. Také bylo zmapováno, jaký počet dětí z obou kategorií zastupuje určitou třídu 2. stupně základní školy.

Graf 3: Kolikátou třídu základní školy navštěvuješ?



Zdroj: vlastní šetření

Na tuto položku odpověděli úplně všichni respondenti. Celkem tedy 32 a 32 dětí z obou skupin („děti žijící ve svých rodinách“ a „děti žijící v dětských domovech“). V grafickém zpracování můžeme vyčíst, že děti z kategorie „děti žijící ve svých rodinách“ jsou rovnoměrně rozloženy ve všech třídních zastoupeních a tedy, že do 6., 7., 8. i 9. třídy dochází 8 dětí z této kategorie, což tvoří 25 % z nich.

Z kategorie „děti žijící v dětských domovech“ navštěvuje 6. třídu 10 dětí (nejvíce v této skupině), ti tvoří 31 % z této kategorie. Do 7. třídy dochází 5 dětí (nejméně v této skupině), ti představují 16 %. Do 8. třídy chodí 8 dětí, to je 25 % z této skupiny. A do 9. třídy dochází 9 dětí, ti tvoří 28 % z této kategorie.

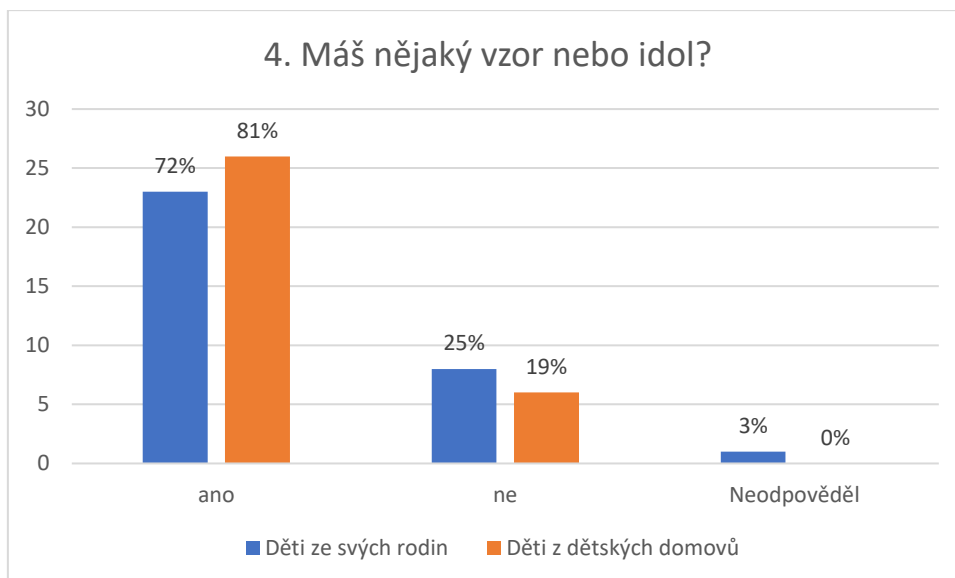
Otázka č. 4:

4. Máš nějaký vzor nebo idol?

- a) ano
- b) ne

Položkou číslo 4 jsme zkoumali, kolik dětí žijících ve svých rodinách a kolik dětí žijících v dětských domovech má vzor nebo idol.

Graf 4: Máš nějaký vzor nebo idol?



Zdroj: Vlastní šetření

Na položku číslo 4 odpovědělo 31 dětí žijících ve svých rodinách a 32 dětí žijících v dětských domovech. 23 (72 %) dětí žijících ve svých rodinách a 26 (86 %) dětí žijících v dětských domovech odpovědělo, že mají vzor nebo idol. Vzor nebo idol odpovědělo, že nemá 8 (25 %) dětí žijících ve svých rodinách a 6 (19 %) dětí žijících v dětských domovech. Na otázku neodpověděl jeden respondent z kategorie „dětí žijící ve svých rodinách“, což tvoří 3 % z této kategorie.

Otázka č. 5:

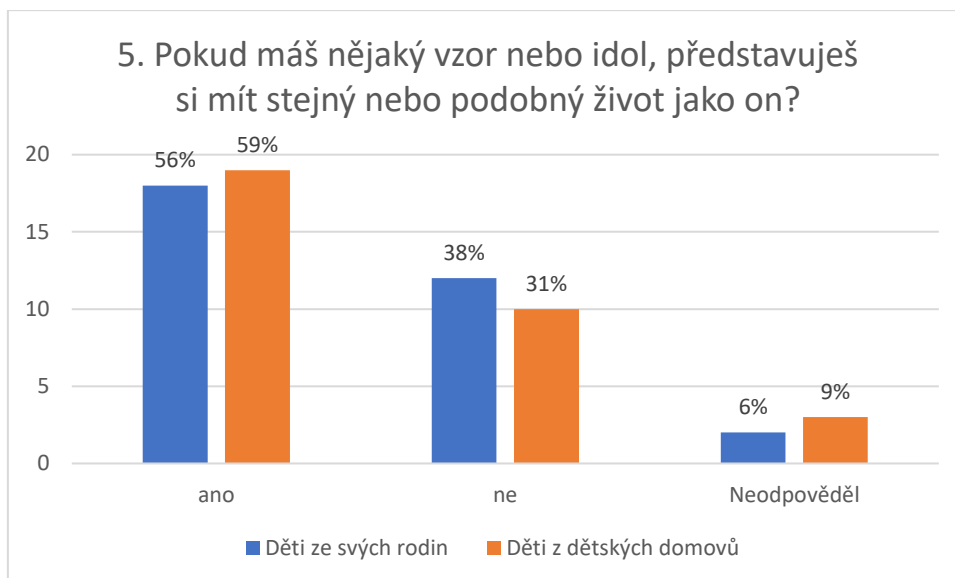
5. Pokud máš nějaký vzor nebo idol, představuješ si mít stejný nebo podobný život jako on?

a) ano

b) ne

Položkou bylo zjištěno, kolik dětí žijících ve svých rodinách a kolik dětí žijících v dětských domovech si představuje mít stejný nebo podobný život jako jeho vzor nebo idol.

Graf 5: Pokud máš nějaký vzor nebo idol, představuješ si mít stejný nebo podobný život jako on?



Zdroj: Vlastní šetření

V 5. položce odpovědělo 30 dětí žijících ve svých rodinách a 29 dětí žijících v dětských domovech. 18 (56 %) dětí žijících ve svých rodinách uvedlo, že si představují mít stejný nebo podobný život. Stejně odpovědělo 19 (31 %) dětí žijících v dětských domovech. Že si nepředstavují mít stejný nebo podobný život jako jejich vzor nebo idol uvedlo 12 (38 %) dětí žijících ve svých rodinách a 10 (31 %) dětí žijících v dětských domovech. Položku vynechaly 2 (6 %) děti žijící ve svých rodinách a 3 (9 %) dětí žijících v dětských domovech.

Otázka č. 6:

6. Jak podle tebe vypadá skvěle strávený volný čas?

(Vyber jednu z možností.)

- a) spánkem
- b) sportováním
- c) hraním deskových her
- d) hraním počítačových/mobilních her
- e) věnováním se umění (malba, kresba, hra na hudební nástroj, zpěv, vyrábění apod.)
- f) procházkami
- g) výlety a cestováním
- h) učením se nových věcí a získáváním nových informací
- ch) jiná odpověď, napiš svoji odpověď:

Šestou položkou jsme zjistili, jestli preferují jako volnočasovou aktivitu sport více děti žijící ve svých rodinách nebo děti žijící v dětských domovech. Také jsme zjistili obecné představy o skvěle stráveném volném času těchto dvou skupin.

Graf 6: Jak podle tebe vypadá skvěle strávený volný čas?



Zdroj: Vlastní šetření

Na tuto položku odpověděli všichni respondenti, tzn. 32 dětí žijících ve svých rodinách a 32 dětí žijících v dětských domovech. Z grafického zpracování můžeme vidět, že sport je nejčastěji volenou volnočasovou aktivitou. Skvěle strávený volný čas sportem si zvolilo 11 (34 %) dětí žijících ve svých rodinách a jenom o jednoho respondenta více v druhé kategorii, tedy 12 (38 %) dětí žijících v dětských domovech.

Druhou nejčastěji volenou aktivitou bylo umění, to si vybralo 7 (22 %) dětí žijících ve svých rodinách a 4 (13 %) děti žijící v dětských domovech. Třetí nejčastěji volená volnočasová aktivita jsou procházky, takto odpověděly 2 (6 %) děti žijící ve svých rodinách a 5 dětí (16 %) žijících v dětských domovech.

Jinou odpověď v obou skupinách vybrali 3 respondenti (9 %). Všechny děti žijící ve svých rodinách uvedly v jiné odpovědi „trávit čas s kamarády“. Děti žijící v dětských domovech odpověděly v jiné možnosti „být s kamarády venku“, „čtení“, „vyšívání“.

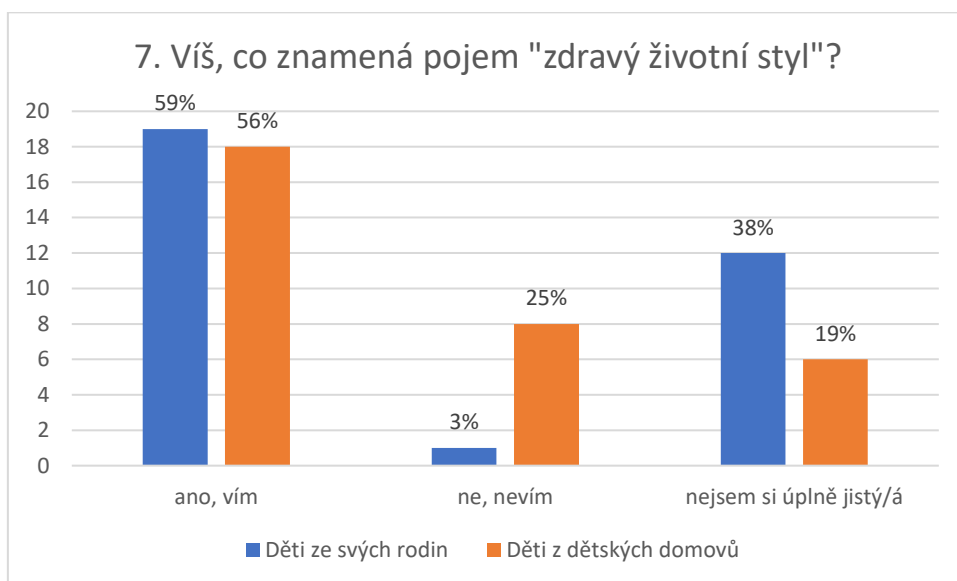
Otázka č. 7:

7. Víš, co znamená pojem „zdravý životní styl“?

- a) ano, vím
- b) ne, nevím
- c) nejsem si úplně jistý/á

Touto položkou byl zjištěn pohled respondentů na to, jestli znají význam pojmu „zdravý životní styl“.

Graf 7: Víš, co znamená pojem „zdravý životní styl“?



Zdroj: Vlastní šetření

Na 7. položku odpovědělo 32 respondentů z kategorie „děti žijící ve svých rodinách“ a 32 respondentů z kategorie „děti žijící v dětských domovech“. 19 (59 %) dětí žijících ve svých rodinách odpovědělo, že ví, co znamená „zdravý životní styl“. Že ví, co znamená „zdravý životní styl“ odpovědělo 18 (56 %) dětí žijících v dětských domovech. Pouze 1 (3 %) dítě žijící ve své rodině odpovědělo, že neví, co znamená „zdravý životní styl“. Na stejnou položku odpovědělo 8 (25 %) dětí žijících v dětských domovech. Významem pojmu „zdravý životní styl“ si nebylo jisto 12 (38 %) dětí žijících ve svých rodinách a 6 (19 %) dětí žijících v dětských domovech.

Otázka č. 8:

8. Co si pod pojmem „zdravý životní styl“ představuješ?

V této položce jsme zjistili, jak si děti žijící ve svých rodinách a děti žijící v dětských domovech představují význam „zdravého životního stylu“.

Tabulka 1: Co si pod pojmem „zdravý životní styl“ představuješ?

Děti ze svých rodin		Děti z dětských domovů	
Dodržování životosprávy, sport a jídlo	Sport a zdravá výživa	Nevím 3x	Civilizační choroby a abychom žili zdravě
Zdravá výživa, sport a zdravý člověk	Sportovat, jíst zdravě, a hlavně netrávit	Nic 3x	Nejsem si jistý

	všechny volný čas doma		
Jíst zeleninu a ovoce, maso a vejčička	Nejíst moc nezdravých věcí a skoro každý den se nějak hýbat	Jíst zdravé jídlo	Zdravá strava
Sportovat a posilovat, dobrá nálada	Správná a pestrá strava, kvalitní spánek, důkladná hygiena, mít směr a cíle, kterým jdeme naproti	Kouření, drogy a alkohol	Sport a zdravé jídlo
Máme dost pohybu, jíme zdravě a nejíme sladkosti	Sport, zdravá výživa + hygiena	Žítí, pracovat, abys měl na jídlo a pití	Zdravý životní styl
Jíst zdravě, cvičit a meditoval	Hodně spánku, jíst zdravé jídlo, a hlavně pitný režim	Jíst zdravě a sportovat	Člověka, který se snaží jíst zdravě
Jíst zdravě, sportovat a spát	Spánek, zdravé stravování, sportování a pitný režim	Že nejsem nemocný	Žiješ zdravě, sportuješ a jíš
Že musíme jíst zdravě, mít vyváženou stravu, sportovat atd.	Zdravá strava	Zdravé jídlo a ježdění na bruslích	Pohyb a zdravá strava
Jíš zdravě a sportuješ	Nebudu dělat věci, které mi škodí, dobrý režim dne	Sport	Nekouřím, nepiju, dodržuju zdravou stravu
Cvičení a procházky	Neužívám tabák	Zdravý životní styl je o psychickém a fyzickém zdraví, dobrém vztahu s okolím/rodinou	Jíme zdravě a sportujeme
Nepiješ alkohol, sportuješ, jíš zdravě a nebereš návykové látky	Nedokážu popsat	Pečování o sebe, pohyb, mít vyváženou stravu, a hlavně si nic neodpírat	Pojídání zdravého jídla a sport

Nevím	Sport zdravé jídlo, nekouření a nejezdění autem	Sportování	Zdravá výživa, sportování a pitný režim
Sport, jíst zdravě, chodit na procházky, pravidelně pít a jíst a spát	Zdravá strava, dostatek pohybu i spánku, zbytečně se nestresovat		
Zdravě jíst 2x	Jíst zdravě a sportovat		
Jíst zdravé jídlo a sportovat 2x			

Zdroj: Vlastní šetření

Na položku odpovědělo 31 dětí žijících ve svých rodinách a 28 dětí žijících v dětských domovech. V tabulce jsou zaznamenány všechny odpovědi respondentů. Svoji představu o „zdravém životním stylu“ nepopsalo vůbec 1 dítě žijící ve své rodině a 1 odpovědělo „nevím“. 4 děti žijící v dětských domovech nepopsaly vůbec svoji představu a 3 respondenti napsali, že si pod pojmem nic nepředstavují a 3, že neví.

Otázka č. 9:

9. Jaké důsledky má podle tebe nedodržování „zdravého životního stylu“?

(Můžeš vybrat více možností.)

- a) únava
- b) psychická nepohoda
- c) nadváha a obezita
- d) špatné vztahy s druhými lidmi
- e) fyzická nepohoda a zdravotní obtíže
- f) finanční zátěž

Položkou č. 9 bylo zjišťováno, jaké mají děti žijící ve svých rodinách a děti žijící v dětských domovech představy o důsledcích toho, když nedodržují zásady „zdravého životního stylu“.

Graf 8: Jaké důsledky má podle tebe nedodržování „zdravého životního stylu“?



Zdroj: Vlastní šetření

Protože v této položce bylo možné zaškrtnout více odpovědí, bylo zaznamenáno 81 zvolených odpovědí od dětí žijících ve svých rodinách a 58 zvolených odpovědí od dětí žijících v dětských domovech. Do odpovídání na tuto položku se zapojili úplně všichni respondenti. Jak můžeme vidět ve grafickém zpracování, nejčastěji volenou odpovědí u obou skupin byla „nadváha a obezita“, tu zvolilo 22 (27 %) dětí žijících ve svých rodinách a 16 (28 %) žijících v dětských domovech. Druhou nejčastěji volenou odpovědí je u dětí žijících ve svých rodinách „fyzická nepohoda a zdravotní potíže“ – 21x zvoleno (26 %), u dětí žijících v dětských domovech je to „únava“ – 15x zvoleno (26 %). Třetí nejčastěji volená odpověď je u dětí žijících ve svých rodinách „psychická nepohoda“ – 14x uvedeno (17 %), u dětí žijících v dětských domovech jsou to „špatné vztahy s druhými lidmi“ – 11x uvedeno (19 %). Čtvrtá nejčastěji volená možnost je u dětí žijících ve svých rodinách „únava“ - 13x (16 %) zaškrtnuto, u dětí žijících v dětských domovech jsou to „psychická nepohoda“ – 8x (14 %) zaškrtnuto a „fyzická nepohoda a zdravotní potíže“ – 8x (14 %) zaškrtnuto. Na pátém místě jsou u dětí žijících ve svých rodinách „špatné vztahy s druhými lidmi“ – 8x (10 %) uvedeno. „Finanční zátěž“ byla uvedena pouze 3x (4 %) u dětí žijících ve svých rodinách a 0x u dětí žijících v dětských domovech. Zajímavostí je, že všechny odpovědi zaškrtnulo pouze 1 dítě žijící ve své rodině a žádné dítě žijící v dětském domově.

Otázka č. 10:

10. Co si myslíš, že negativně dopadá na zdraví člověka?

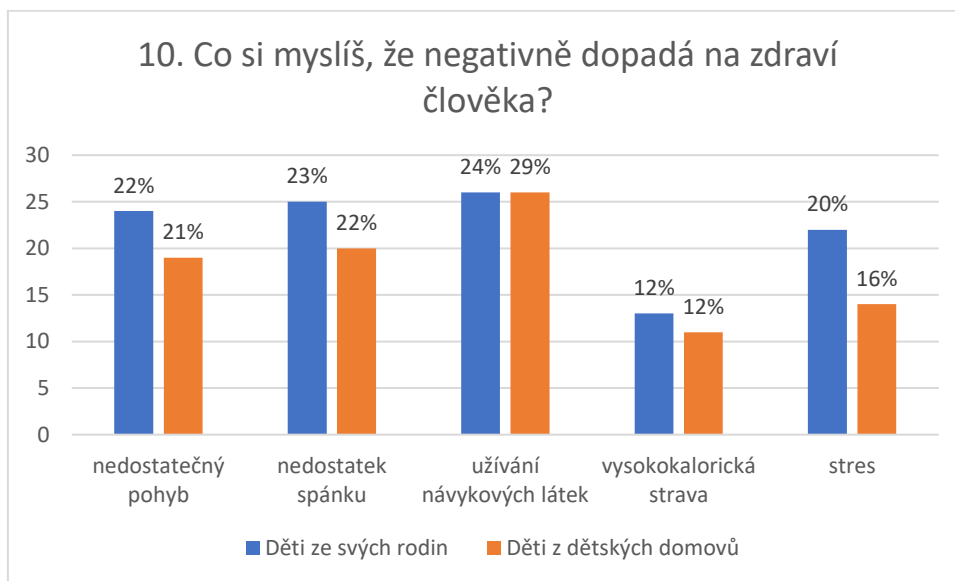
(Můžeš vybrat více možností.)

a) nedostatečný pohyb

- b) nedostatek spánku
- c) užívání návykových látek (alkohol, tabák apod.)
- d) vysokokalorická strava
- e) stres

V této položce jsme zjišťovali, jaké jsou představy dětí žijících ve svých rodinách a dětí žijících v dětských domovech o tom, co negativně působí na zdraví člověka.

Graf 9: Co si myslíš, že negativně dopadá na zdraví člověka?



Zdroj: Vlastní šetření

V této položce bylo opět možné volit více odpovědí, proto jich bylo zaznamenáno 110 od dětí žijících ve svých rodinách a 90 od dětí žijících v dětských domovech. Na otázku odpověděli úplně všichni respondenti. Můžeme vidět, že pořadí od nejvolenější odpovědi po nejméně volenou odpověď je u dětí žijících ve svých rodinách a dětí žijících v dětských domovech stejné. U obou skupin bylo nejčastěji volenou odpovědí „užívání návykových látek“, odpověď vybralo 26 (24 %) dětí žijících ve svých rodinách a 26 (29 %) dětí žijících v dětských domovech. Druhou nejčastěji volenou možností u obou kategorií byl „nedostatek spánku“, děti žijící ve svých rodinách ji zvolilo 25 (23 %) a děti žijící v dětských domovech ji zvolilo 20 (22 %). Z grafického zpracování je viditelné, že třetí nejčastěji volenou odpovědí je „nedostatečný pohyb“, ten zaškrtnulo 24 (22 %) dětí žijících ve svých rodinách a 19 (21 %) dětí žijících v dětských domovech. „Stres“ je v četnosti voleb na 4. místě a vybralo ho 22 (20 %) dětí žijících ve svých rodinách a 14 (16 %) dětí žijících v dětských domovech. Nejméně volenou možností je „vysokokalorická strava“, tu vybralo 13 (12 %) dětí žijících ve svých rodinách a 11 (12 %) dětí žijících v dětských domovech. Všechny možnosti zaškrtnulo pouze 7 dětí žijících v dětských domovech a 10 dětí žijících ve svých rodinách.

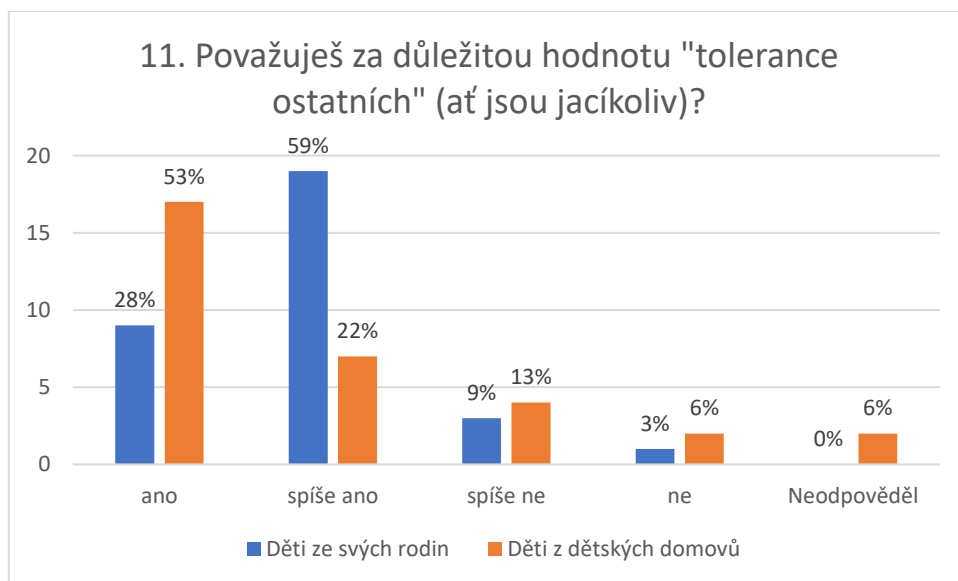
Otázka č. 11:

11. Považuješ za důležitou hodnotu „tolerance ostatních“ (ať jsou jacíkoliv)?

- a) ano
- b) spíše ano
- c) spíše ne
- d) ne

Touto položkou jsme zkoumali, pro kolik dětí žijících ve svých rodinách a kolik dětí žijících v dětských domovech je důležitá „tolerance ostatních“, ať jsou jacíkoliv.

Graf 10: Považuješ za důležitou hodnotu „tolerance ostatních“ (ať jsou jacíkoliv)?



Zdroj: Vlastní šetření

Na jedenáctou položku odpovědělo 32 dětí žijících ve svých rodinách a 30 dětí žijících ve svých domovech. Možnost „ano“ zvolilo 9 (28 %) dětí žijících ve svých rodinách a 17 (53 %) dětí žijících v dětských domovech. „Spíše ano“ vybralo 19 (59 %) dětí žijících ve svých rodinách a 7 (22 %) dětí žijících v dětských domovech. „Spíše ne“ bylo zaškrtnuto 3x (9 %) od dětí žijících ve svých rodinách a 4x (13 %) od dětí žijících ve svých rodinách. Odpověď „ne“ byla vybrána 1x (3 %) od dítěte žijícího ve své rodině a 2x (6 %) od dětí žijících v dětských domovech. Na položku neodpověděly 2 děti žijící v dětských domovech.

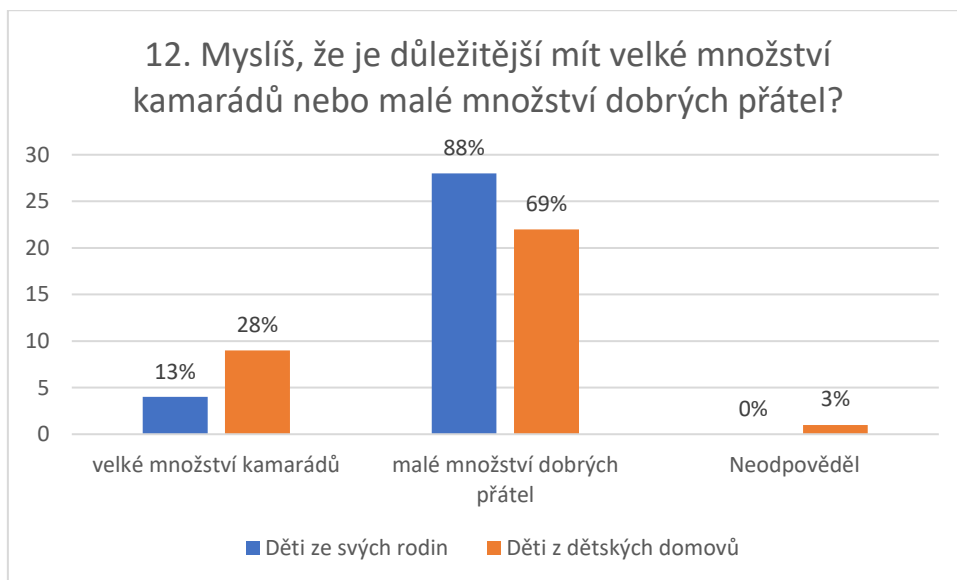
Otázka č. 12:

12. Myslíš, že je důležitější mít velké množství kamarádů nebo malé množství dobrých přátel?

- a) velké množství kamarádů
- b) malé množství dobrých přátel

Díky této položce jsme zjistili, pro koho z obou kategorií (děti žijící ve svých rodinách a děti žijící v dětských domovech) je důležitější mít velké množství kamarádů a pro koho malé množství dobrých přátel.

Graf 11: Myslíš, že je důležitější mít velké množství kamarádů nebo malé množství dobrých přátel?



Zdroj: Vlastní šetření

Ve 12. položce jsme získali 32 odpovědi od dětí žijících ve svých rodinách a 31 odpovědi od dětí žijících v dětských domovech. Můžeme říci, že jednoznačně vyhrála u obou skupin možnost „malé množství dobrých přátel“. Tuto možnost více preferují děti žijící ve svých rodinách, těch tuto odpověď zvolilo 28, což tvoří 88 % z nich. Děti žijících v dětských domovech preferuje tuto odpověď 22, což tvoří 69 % z nich. Možnost „velké množství kamarádů“ preferují více děti žijící v dětských domovech (9 z nich, 28 %) než děti žijících ve svých rodinách (4 z nich, 13 %). Neodpovědělo jedno (3 %) dítě žijící v dětském domově.

Otázka č. 13:

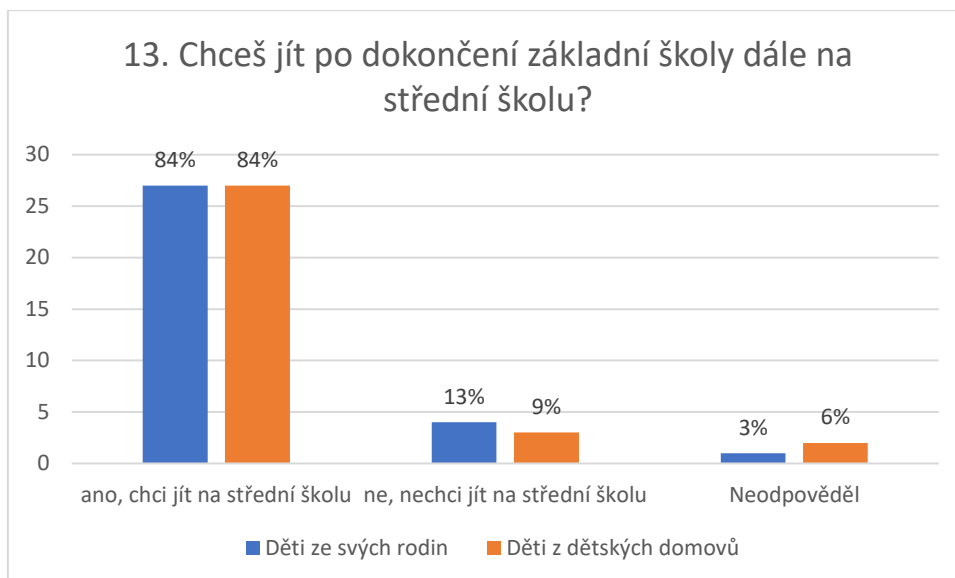
13. Chceš jít po dokončení základní školy dále na střední školu?

(Pokud ne, přeskoč na otázku číslo 15.)

- a) ano, chci jít na střední školu
- b) ne, nechci jít na střední školu

Touto položkou jsme zjistili, kolik dětí žijících ve svých rodinách a kolik dětí žijících v dětských domovech chce jít dále na střední školu po dokončení základní školy.

Graf 12: Chceš jít po dokončení základní školy dále na střední školu?



Zdroj: Vlastní šetření

Na položku odpovědělo 31 dětí žijících ve svých rodinách a 30 dětí žijících v dětských domovech. Z grafického zpracování je možné vidět, že na střední školu chce jít po dokončení základní školy stejný počet dětí z obou kategorií, tedy 27 a 27, což je 84 %. Na střední školu nechtějí jít 4 (13 %) děti žijící ve svých rodinách a 3 (9 %) děti žijící v dětských domovech. Na položku neodpovědělo 1 (3 %) dítě žijící ve své rodině a 2 (6 %) děti žijící v dětských domovech.

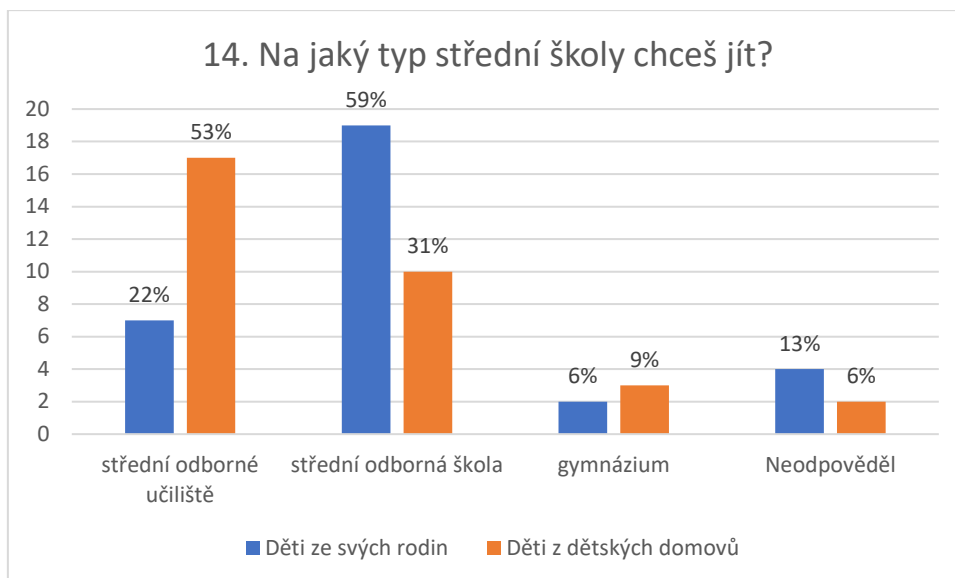
Otázka č. 14:

14. Na jaký typ střední školy chceš jít?

- a) střední odborné učiliště (výuční list)
- b) střední odbornou školu (maturita)
- c) gymnázium

Touto položkou jsme vyzkoumali, kolik dětí žijících ve svých rodinách a kolik dětí žijících v dětských domovech chce jít na střední odborné učiliště, střední odbornou školu a na gymnázium.

Graf 13: Na jaký typ střední školy chceš jít?



Zdroj: Vlastní šetření

Odpovědělo 28 dětí žijících ve svých rodinách a 30 dětí žijících v dětských domovech. Je zřejmé, že u dětí žijících ve svých rodinách je nejčastější odpovědí „střední odborná škola“, tu zvolilo 19 (59 %) dětí, u dětí žijících v dětských domovech ji zvolilo 10 (31 %) dětí. „Střední odborné učiliště“ nejčastěji volily děti žijící v dětských domovech, tuto možnost zvolilo 17 (53 %) z nich a děti žijící ve svých rodinách tuto možnost zvolily 7x (22 %). „Gymnázium“ zaškrtnly 2 děti žijící ve svých rodinách a 3 děti žijící v dětských domovech. Na položku neodpověděly 4 děti žijící ve svých rodinách a 2 děti žijící v dětských domovech.

Otázka č. 15:

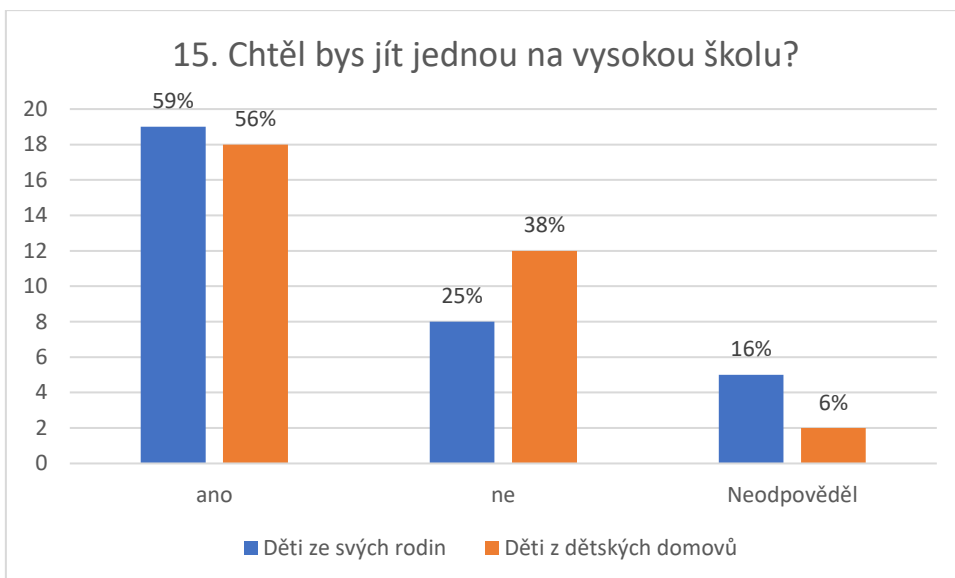
15. Chtěl/a bys jít jednou na vysokou školu?

a) ano

b) ne

Touto otázkou jsme zjistili, zda chtějí jít na vysokou školu více děti žijící ve svých rodinách nebo děti žijící v dětských domovech.

Graf 14: Chtěl/a bys jít jednou na vysokou školu?



Zdroj: Vlastní šetření

V 15. položce jsme získali 27 (59 %) odpovědí od dětí žijících ve svých rodinách a 30 odpovědí od dětí žijících v dětských domovech. „Ano“ odpovědělo 19 (59 %) dětí žijících ve svých rodinách a 18 (56 %) dětí žijících v dětských domovech. „Ne“ vybralo 8 (25 %) dětí žijících ve svých rodinách a 12 (38 %) dětí žijících v dětských domovech. Neodpovědělo 5 (16 %) dětí žijících ve svých rodinách a 2 (6 %) děti žijící v dětských domovech.

Otázka č. 16:

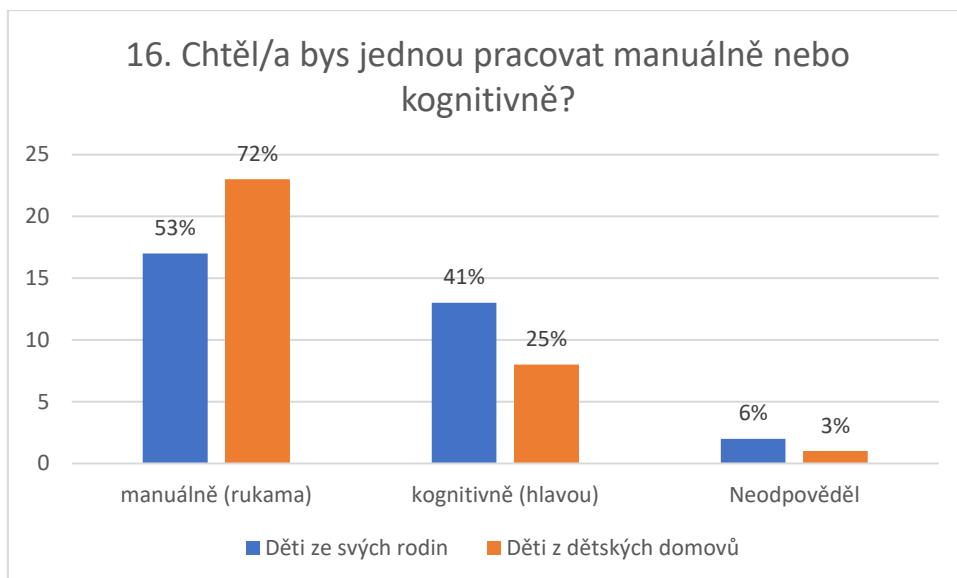
16. Chtěl/a bys jednou pracovat manuálně (rukama) nebo kognitivně (hlavou)?

a) manuálně (rukama)

b) kognitivně (hlavou)

Položkou č. 16 bylo zjištěno kolik dětí žijících ve svých rodinách a kolik dětí žijících v dětských domovech by chtělo pracovat manuálně a kolik kognitivně.

Graf 15: Chtěl/a bys jednou pracovat manuálně (rukama) nebo kognitivně (hlavou)?



Zdroj: Vlastní šetření

Na položku odpovědělo 30 dětí žijících ve svých rodinách a 31 dětí žijících v dětských domovech. „Manuálně“ by chtělo pracovat 17 (53 %) dětí žijících ve svých rodinách a 23 (72 %) dětí žijících v dětských domovech. „Kognitivně“ by chtělo pracovat 13 (41 %) dětí žijících ve svých rodinách a 8 (25 %) dětí žijících v dětských domovech. Na položku neodpověděly 2 (6 %) dětí žijících ve svých rodinách a 1 (3 %) dítě žijící v dětském domově.

Otázka č. 17:

17. Co bys chtěl/a dělat za povolání?

V této položce jsme zjistili, co za povolání by chtěly dělat děti žijící ve svých rodinách a děti žijící v dětských domovech.

Tabulka 2: Co bys chtěl/a dělat za povolání?

Děti ze svých rodin		Děti z dětských domovů	
Voják – výsadková rota 43. pluk Vyškov	Právník	Automechanik 3x	Fotbalista
Zemědělec – jezdit s traktorem	Nevím 4x	Cukrář	Farmářka
Laborantka/doktorka	Herečka/modelka/zpěva čka	Kadeřnice a kosmetička	Kuchař
Kadeřnice	Automechanik	Nevím 5x	Elektrikář a IT

Zoolog	Policie	Cukrářka	Nevím, záleží, kde se po střední škole nejlépe uplatním
Administrativní	Hodinář	Psycholog	Popelář
Cukrářka/veterinářka/trenérka	Pilot	Kadeřnice	Truhlář
Kosmetička/fotografka	Učitelka v mateřské škole 2x	Psycholog a učitelka v mateřské škole	Kuchařka
Fotbalista/policista	Influencerství	Učitelka	Prodavačka
Právník	Instalatér/topenář	Policista	
Nejsem si jistý	Designer oděvu či průmyslu		
Zkušený malíř	Kosmetika a móda		

Zdroj: Vlastní šetření

V této položce odpovědělo 28 dětí žijících ve svých rodinách a 25 dětí žijících v dětských domovech. V tabulce jsou zapsány všechny odpovědi respondentů. Neodpověděly 4 děti žijící ve svých rodinách a 7 dětí žijících v dětských domovech. Že nevědí, nebo si nejsou jistí, napsalo 5 dětí žijících ve svých rodinách a 6 dětí žijících v dětských domovech. Mezi dětmi žijícími ve svých rodinách se nejčastěji objevila učitelka v mateřské škole, kosmetička a policie. Mezi dětmi žijícími v dětských domovech se nejčastěji objevil automechanik, dále cukrář/ka, kuchař/ka, kadeřnice a učitelka.

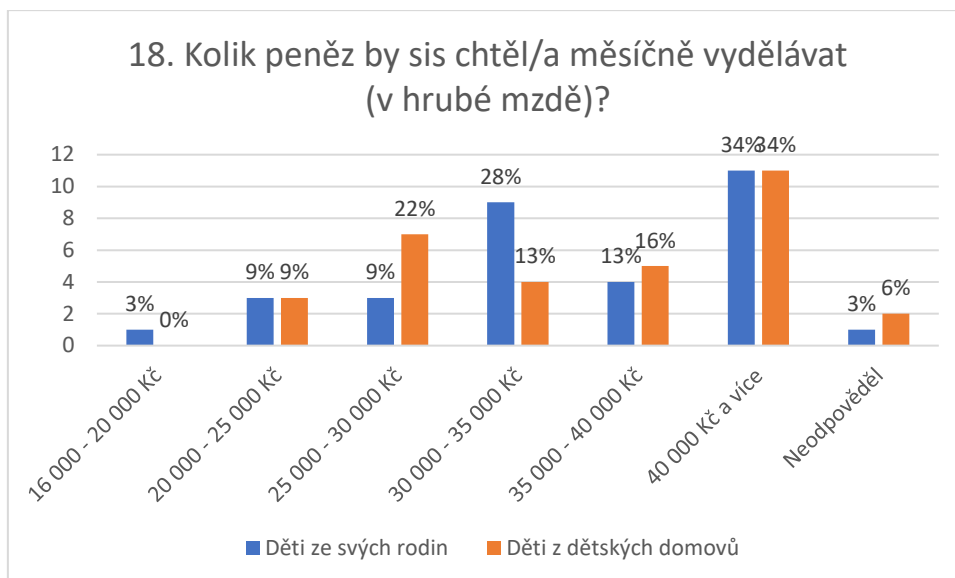
Otázka č. 18:

18. Kolik peněz by sis chtěl/a měsíčně vydělávat (v hrubé mzdě)?

- a) 16 000 – 20 000 Kč
- b) 20 000 – 25 000 Kč
- c) 25 000 – 30 000 Kč
- d) 30 000 – 35 000 Kč
- e) 35 000 – 40 000 Kč
- f) 40 000 Kč a více

V této položce byly vyzkoumány představy dětí žijících ve svých rodinách a dětí žijících v dětském domově o jejich budoucím platu z dnešního pohledu.

Graf 16: Kolik peněz by sis chtěl/a měsíčně vydělávat (v hrubé mzdě)?



Zdroj: Vlastní šetření

V této položce jsme získaly odpovědi od 31 dětí žijících ve svých rodinách a od 30 dětí žijících v dětských domovech. Obě skupiny nejčastěji vybraly „40 000 Kč a více“, u obou skupin je to tedy 11 dětí, což tvoří 34 %. Druhou nejčastější odpovědí u dětí žijících ve svých rodinách je „30 000 – 35 000 Kč“, tuto možnost zvolilo 9 (28 %) dětí, u dětí žijících v dětských domovech je to „25 000 – 30 000 Kč“, možnost zvolilo 7 (22 %) dětí. Třetí nejčastěji označenou možností u dětí žijících ve svých rodinách i u dětí žijících v dětských domovech je „35 000 – 40 000 Kč“, z první skupiny odpověď označily 4 (13 %) děti, z druhé skupiny označilo odpověď 5 (16 %) dětí. Čtvrtou nejčastěji označenou odpovědí je u dětí žijících ve svých rodinách „25 000 – 30 000 Kč“, odpověď označily 3 děti, u dětí žijících v dětských domovech je to „30 000 – 35 000 Kč“, možnost označily 4 (13 %) děti. Obě skupiny se shodly i u možnosti „20 000 – 25 000 Kč“, tuto možnost vybraly 3 (9 %) děti z obou skupin. Nejméně vybíraná možnost je „16 000 – 20 000 Kč“, tu vybralo pouze 1 dítě žijící ve své rodině a žádné dítě žijící v dětském domově. Neodpovědělo 1 dítě žijící ve své rodině a 2 děti žijící v dětských domovech.

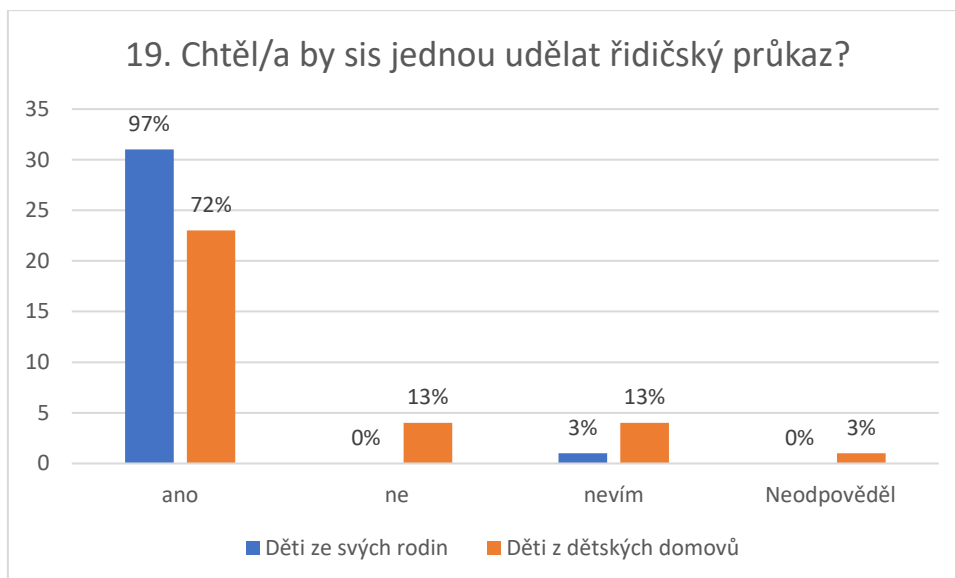
Otázka č. 19:

19. Chtěl/a by sis jednou udělat řidičský průkaz?

- a) ano
- b) ne
- c) nevím

Za pomoci této otázky jsme zjistili, kolik dětí žijících ve svých rodinách a kolik dětí žijících v dětských domovech by si chtělo udělat řidičský průkaz.

Graf 17: Chtěl/a by sis jednou udělat řidičský průkaz?



Zdroj: Vlastní šetření

Na položku nám poskytlo odpověď 32 dětí žijících ve svých rodinách a 31 dětí žijících v dětských domovech. „Ano“ odpovědělo 31 (97 %) dětí žijících ve svých rodinách a 23 (72 %) dětí žijících v dětských domovech. „Ne“ zvolily pouze 4 (13 %) děti žijící v dětských domovech a žádné z druhé skupiny. „Nevím“ zvolilo 1 (3 %) dítě žijící ve své rodině a 4 (13 %) děti žijící v dětských domovech. Na otázku neodpovědělo 1 (3 %) dítě žijící v dětském domově.

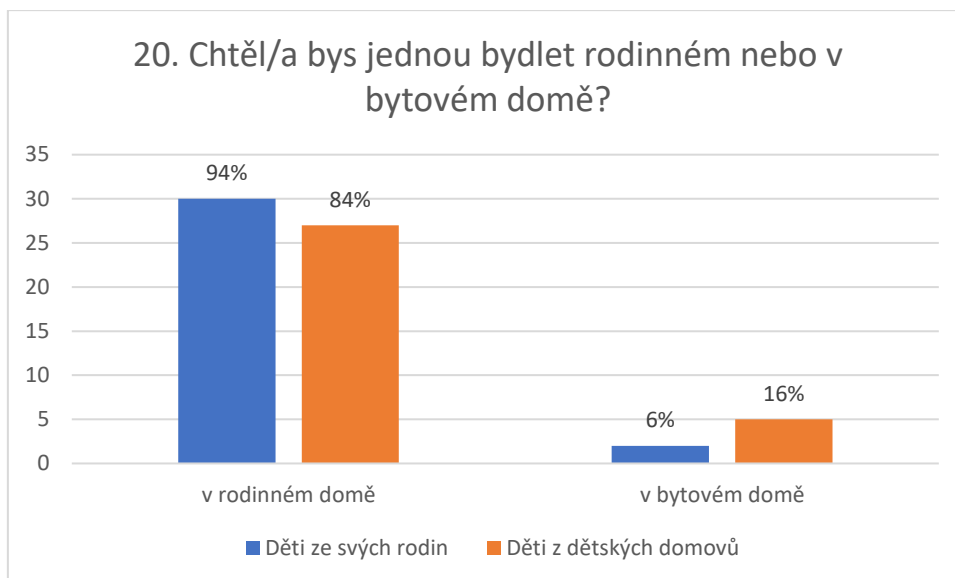
Otázka č. 20:

20. Chtěl/a bys jednou bydlet v rodinném domě nebo v bytovém domě?

- a) v rodinném domě
- b) v bytovém domě

Touto položkou bylo vyzkoumáno, kolik dětí žijících ve svých rodinách a kolik dětí žijících v dětských domovech by chtělo jednou bydlet v rodinném domě a kolik v bytovém domě.

Graf 18: Chtěl/a bys jednou bydlet v rodinném domě nebo v bytovém domě?



Zdroj: Vlastní šetření

Na 20. položku odpověděli všichni respondenti, odpovědělo tedy 32 dětí žijících ve svých rodinách a 32 dětí žijících v dětských domovech. V rodinném domě by chtělo jednou bydlet 30 (94 %) dětí žijících ve svých rodinách a 27 (84 %) dětí žijících v dětských domovech. V bytovém domě by jednou chtěly bydlet 2 (6 %) děti žijící ve svých rodinách a 5 (16 %) dětí žijících v dětských domovech.

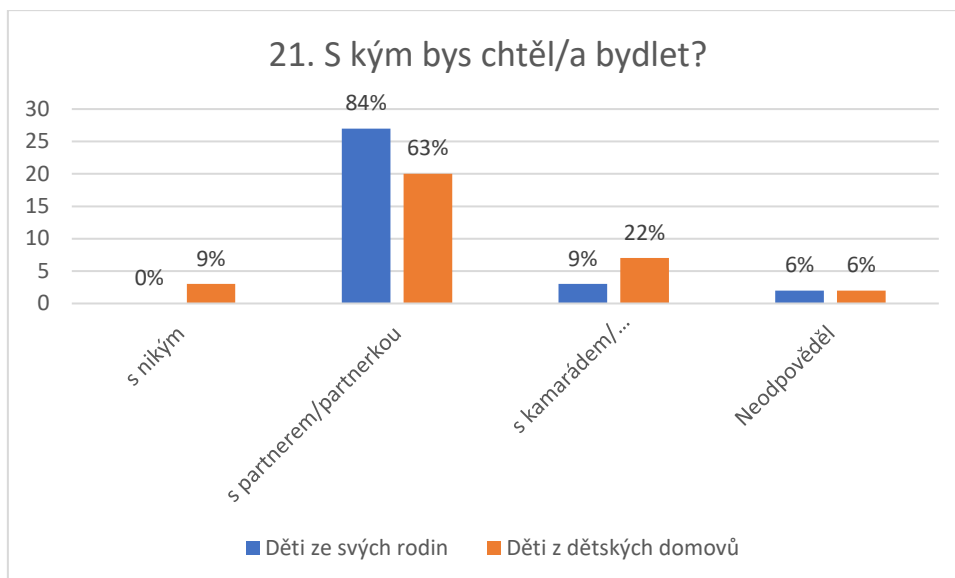
Otázka č. 21:

21. S kým bys chtěl/a jednou bydlet?

- a) s nikým
- b) s partnerem/partnerkou
- c) s kamarádem/kamarádkou

V této otázce jsme zjistili, kolik dětí žijících ve svých rodinách a kolik dětí žijících v dětských domovech chce bydlet buďto s kamarády, se svými partnery a kolik samo.

Graf 19: S kým bys chtěl/a jednou bydlet?



Zdroj: Vlastní šetření

V této položce jsme získali odpovědi od 30 dětí žijících ve svých rodinách a 30 dětí žijících v dětských domovech. Nejvíce dětí zvolilo „s partnerkou/partnerem“, děti žijící ve svých rodinách 27x (84 %) a děti žijící v dětských domovech 20x (63 %). „S kamarádem/kamarádkou“ by chtěli bydlet 3 (6 %) děti žijící ve svých rodinách a 7 (22 %) dětí žijících v dětských domovech. Možnost „s nikým“ vybrali pouze 3 (9 %) děti žijící v dětských domovech a žádné dítě žijící se svojí rodinou. Neodpověděly 2 (6 %) děti žijící se svojí rodinou a 2 (6 %) děti žijící v dětských domovech.

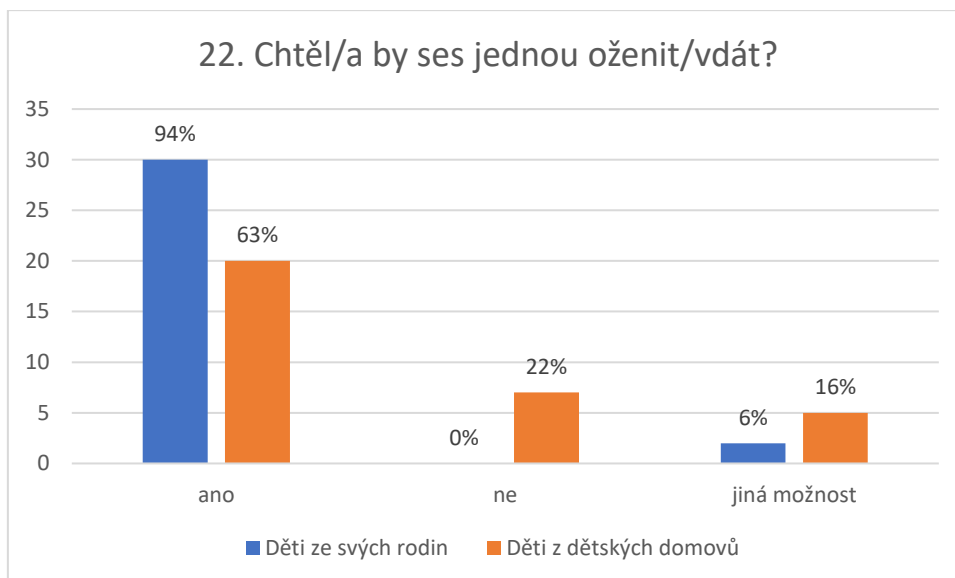
Otázka č. 20:

22. Chtěl/a by ses jednou oženit/vdát?

- a) ano
- b) ne
- c) jiná možnost

Tato položka nám pomohla zjistit, kolik dětí žijící ve svých rodinách a kolik dětí žijících v dětských domovech se chce oženit/vdát a kolik ne.

Graf 20: Chtěl by ses jednou oženit/vdát?



Zdroj: Vlastní šetření

Na 22. položku odpovědělo 30 dětí žijících ve svých rodinách a 27 dětí žijících v dětských domovech. „Ano“ vybralo 30 (94 %) dětí žijících ve svých rodinách a 20 (63 %) dětí žijících v dětských domovech. Možnost „ne“ byla zvolena 7 (22 %) dětmi žijícími v dětských domovech a žádným dítětem žijícím ve své rodině. „Jinou možností“ zaškrtnuly 2 (6 %) děti žijící ve svých rodinách a 5 (16 %) dětí žijících v dětských domovech.

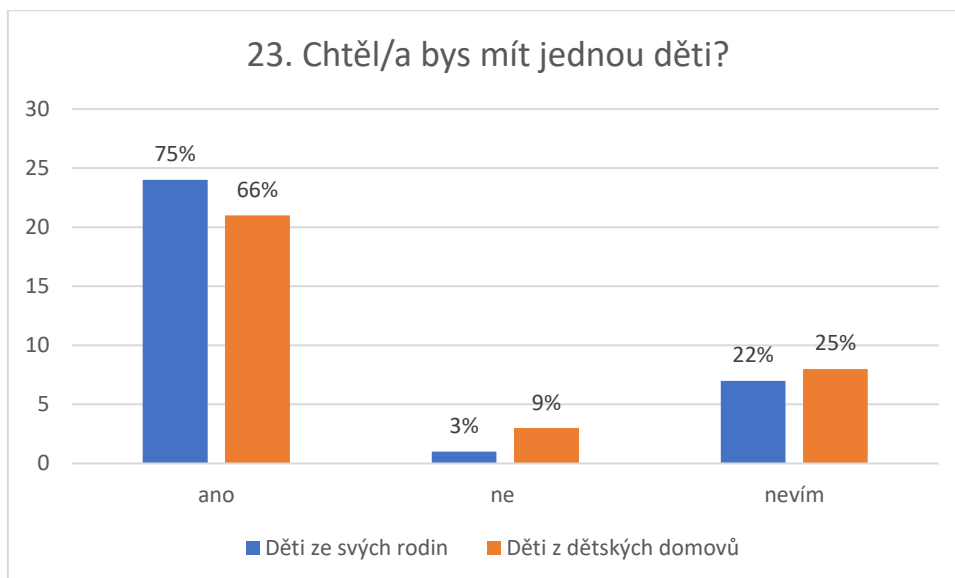
Otázka č. 23:

23. Chtěl/a bys mít jednou děti?

- a) ano
- b) ne
- c) nevím

23. položkou jsme zjistili, kolik dětí žijících ve svých rodinách a kolik dětí žijících v dětských domovech by chtělo mít jednou děti.

Graf 21: Chtěl/a bys mít jednou děti?



Zdroj: Vlastní šetření

V této položce jsme získali odpovědi od všech respondentů, tedy od 32 dětí žijících ve svých rodinách a od 32 dětí žijících v dětských domovech. „Ano“ odpovědělo 24 (75 %) dětí žijících ve svých rodinách a 21 (66 %) dětí žijících v dětských domovech. „Ne“ označilo 1 (3 %) dítě žijící ve své rodině a 3 (9 %) děti žijící v dětských domovech. „Nevím“ zvolilo 7 (22 %) dětí žijících ve svých rodinách a 8 (25 %) žijících v dětských domovech.

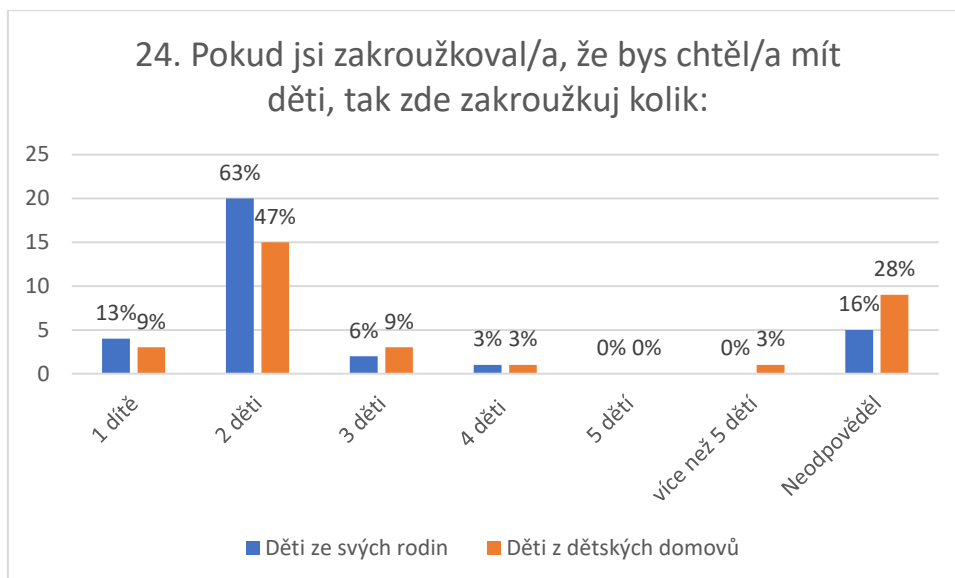
Otázka č. 24:

24. Pokud jsi zakroužkoval/a, že bys chtěl/a jednou mít děti, tak zde zakroužkuj kolik:

- a) 1 dítě
- b) 2 děti
- c) 3 děti
- d) 4 děti
- e) 5 dětí
- f) více než 5 dětí

Touto položkou jsme vyzkoumali, kolik dětí by chtělo jednou mít obě skupiny (děti žijící ve svých rodinách a děti žijící v dětských domovech).

Graf 22: Pokud jsi zakroužkoval/a, že bys chtěl/a jednou mít děti, tak zde zakroužkuj kolik:



Zdroj: Vlastní šetření

Na poslední položku nám odpovědělo 27 dětí žijících ve svých rodinách a 23 dětí žijících v dětských domovech. „1 dítě“ by chtěly mít 4 (13 %) děti žijící ve svých rodinách a 3 (9 %) děti žijící v dětských domovech. Nejvíce krát vybranou odpovědí jsou „2 děti“, tu zvolilo 20 (63 %) dětí žijících ve svých rodinách a 15 (47 %) dětí žijících v dětských domovech. „3 děti“ by jednou chtěly mít 2 (6 %) děti žijících ve svých rodinách a 3 (9 %) děti žijící v dětských domovech. U čtvrté možnosti vyšel výsledek stejně, z obou skupin si „4 děti“ vybralo 1 (3 %) dítě. Variantu „5 dětí“ nevybralo žádné z dětí. „Více než 5 dětí“ odpověděl 1 respondent (3%) žijící v dětském domově. Neodpovědělo 5 (16 %) dětí žijících ve svých rodinách a 9 (28 %) dětí žijících v dětských domovech.

Testování hypotéz

V následující části za pomoci statistické metody „test nezávislosti chí-kvadrát pro kontingenční tabulku“ analyzujeme data podle popisu Chráska (2016). Vztahy mezi proměnnými jsou popsány ve věcných hypotézách a ty jsou dále převedeny do statistických hypotéz (alternativní a nulové hypotézy), které jsou podrobovány testování dle Chráska (2016). Vybrali jsme hladinu významnosti 0,05.

Výzkumná otázka č. 1:

Existuje rozdíl ve znalosti pojmu „zdravý životní styl“ u dětí žijících ve svých rodinách a dětí žijících v dětských domovech?

V prvním výzkumném problému jsme se zaměřili na zkoumání, zda existuje rozdíl v množství dětí žijících ve svých rodinách a dětí žijících v dětských domovech, které odpověděly, že znají význam pojmu „zdravý životní styl“.

Na základě předchozích výzkumů předpokládáme, že význam pojmu „zdravý životní styl“ zná více dětí, které žijí ve svých rodinách než děti žijící v dětských domovech.

Děti odpovídaly na otázku, ve které jsme se ptali, zda znají pojem „zdravý životní styl“, na základě četností odpovědí, budeme zkoumat, zda je mezi znalostí pojmu mezi dětmi žijícími ve svých rodinách a dětmi žijícími v dětských domovech statisticky významný rozdíl.

Věcná hypotéza č. 1:

Význam pojmu „zdravý životní styl“ zná více dětí žijících ve svých rodinách než dětí žijících v dětských domovech.

Statistické hypotézy k věcné hypotéze č. 1:

H₀: Mezi četnostmi znalostí významu pojmu „zdravý životní styl“ u dětí žijících ve svých rodinách a žijících v dětských domovech neexistuje žádný rozdíl.

H_A: Mezi četnostmi znalostí významu pojmu „zdravý životní styl“ u dětí žijících ve svých rodinách a žijících v dětských domovech existuje významný rozdíl.

K ověření hypotézy jsme získali data ze 7. položky, kde jsme se ptali, zda obě skupiny dětí ví, co znamená „zdravý životní styl“.

Položka č. 7:

Víš, co znamená pojem „zdravý životní styl“?

- a) ano, vím
- b) ne, nevím
- c) nejsem si úplně jistý/á

Kontingenční tabulka č. 1: Víš, co znamená pojem „zdravý životní styl“?

	Děti ze svých rodin	Děti z dětských domovů	Σ
ano, vím	19	18	37
ne, nevím	1	8	9
nejsem si úplně jistý/á	12	6	18
Σ	32	32	64

Výsledek testového kritéria je $\chi^2 = 7,472 > \chi^2_{0,05(2)} = 5,991$

Odmítáme nulovou hypotézu H_0 , protože výsledná hodnota je vyšší než hodnota kritická a přijímáme alternativní hypotézu H_A . Ta říká, že mezi četnostmi znalostí významu pojmu „zdravý životní styl“ u dětí žijících ve svých rodinách a žijících v dětských domovech existuje významný rozdíl.

Výzkumná otázka č. 2:

Existuje rozdíl v preferování sportu jako volnočasové aktivity u dětí žijících ve svých rodinách a dětí žijících v dětských domovech?

V druhém výzkumném problému jsme se zaměřili na zkoumání, zda existuje rozdíl v četnosti preferování sportu jako volnočasové aktivity u dětí žijících ve svých rodinách a dětí žijících v dětských domovech.

Věcná hypotéza č. 2:

Sportování volí jako skvělé trávení volného času více děti žijící v dětských domovech než děti žijící ve svých rodinách.

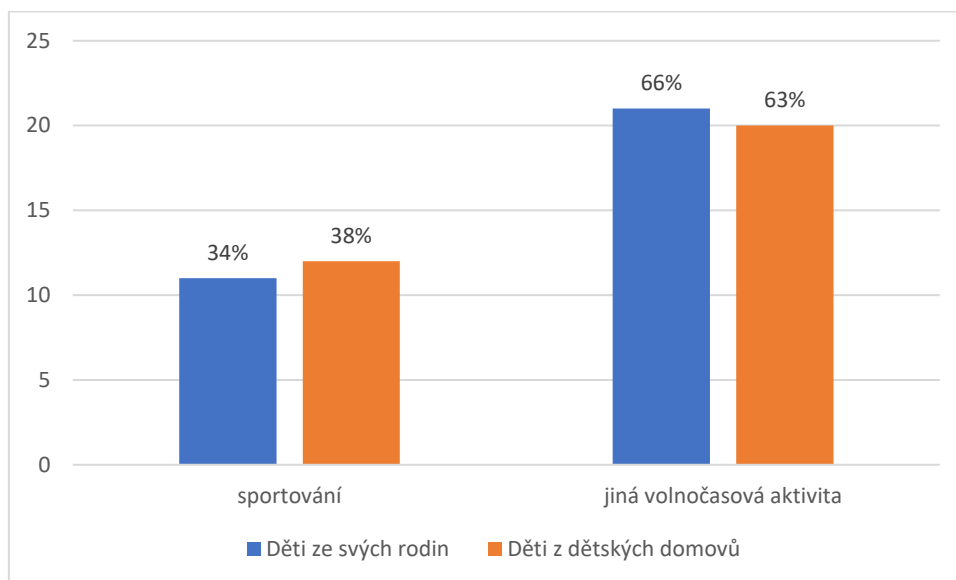
Statistické hypotézy k věcné hypotéze č. 2:

H_0 : Mezi četnostmi voleb sportování jako skvělé trávení volného času u dětí žijících ve svých rodinách a dětí žijících v dětských domovech neexistuje žádný rozdíl.

H_A : Mezi četnostmi voleb sportování jako skvělé trávení volného času u dětí žijících ve svých rodinách a dětí žijících v dětských domovech existuje významný rozdíl.

K ověření hypotézy jsme získali data z položky č. 6, kde jsme se ptali, jak podle nich vypadá skvěle strávený volný čas a data byla pro testování hypotézy rozdělena na „sportování“ a na druhou kategorii „jiná volnočasová aktivita“, která představovala četnost výběrů jiných volnočasových aktivit, než je sportování.

Graf 23: Preferování sportování jako volnočasové aktivity.



Zdroj: vlastní šetření

Položka č. 6:

Jak podle tebe vypadá skvěle strávený volný čas?

(Vyber jednu z možností.)

- a) spánkem
- b) sportováním
- c) hraním deskových her
- d) hraním počítačových/mobilních her
- e) věnováním se umění (malba, kresba, hra na hudební nástroj, zpěv, vyrábění apod.)
- f) procházkami
- g) výlety a cestováním
- h) učením se nových věcí a získáváním nových informací
- ch) jiná odpověď, napiš svoji odpověď:

Kontingenční tabulka č. 2: Preferování sportování jako volnočasové aktivity.

	Děti ze svých rodin	Děti z dětských domovů	Σ
sportování	11	12	23
jiná volnočasová aktivita	21	20	41
Σ	32	32	64

Výsledek testového kritéria je $\chi^2 = 0,068 < \chi^2_{0,05(1)} = 3,841$

Přijímáme nulovou hypotézu H_0 , protože výsledná hodnota je nižší než hodnota kritická a odmítáme alternativní hypotézu H_A . Nulová hypotéza říká, že mezi četnostmi voleb sportování jako skvělé trávení volného času u dětí žijících ve svých rodinách a dětí žijících v dětských domovech neexistuje žádný rozdíl.

Výzkumná otázka č. 3:

Existuje rozdíl ve stanovování cílů v oblasti nejvyššího dosaženého vzdělání u dětí žijících ve svých rodinách a dětí žijících v dětských domovech?

Ve třetím výzkumném problému jsme se zaměřili na zkoumání, zda existuje rozdíl mezi stanovenými cíli v oblasti nejvyššího dosažení vzdělání u dětí žijících ve svých rodinách a dětí žijících v dětských domovech.

Věcná hypotéza č. 3:

Děti žijící ve svých rodinách mají vyšší cíle v dosahování vzdělání než děti žijící v dětských domovech.

Statistické hypotézy k věcné hypotéze č. 3:

H_0 : Mezi stanovováním cílů ve vzdělání u dětí žijících ve svých rodinách a dětí žijících v dětských domovech neexistuje žádný rozdíl.

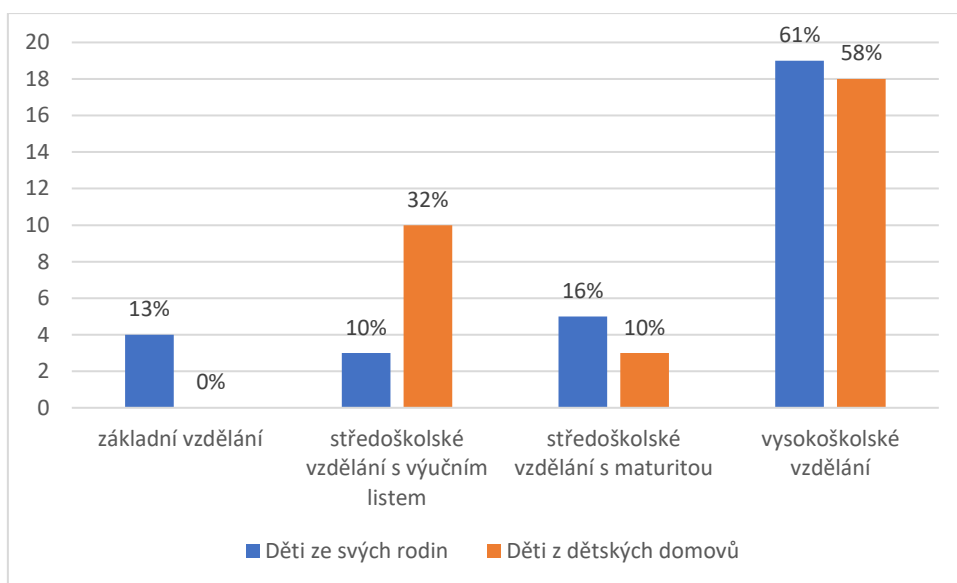
H_A : Mezi stanovováním cílů ve vzdělání u dětí žijících ve svých rodinách a dětí žijících v dětských domovech existuje významný rozdíl.

K ověření hypotézy jsme získali data z položek č. 13, 14 a 15. Ve 13. položce jsme se ptali na to, zda chtějí jít dále na střední školu po dokončení základní školy, ve 14. položce jsme se

dotazovali, na jaký typ střední školy chtějí jít a v 15. položce jsme zjistili, zda chtějí jít na vysokou školu. Z těchto tří zmíněných položek jsme získali informace o tom, jakou mají děti žijící ve svých rodinách a děti žijící v dětských domovech představu o jejich budoucím nejvyšším dosaženém vzdělání.

V následujícím grafu jsou znázorněné četnosti dětí z obou skupin podle toho, jaké zvolily nejvyšší vzdělání, kterého by chtěly dosáhnout.

Graf 24: Představy o nejvyšším dosaženém vzdělání.



Zdroj: vlastní šetření

Kontingenční tabulka č. 3: Představy o nejvyšším dosaženém vzdělání.

	Děti ze svých rodin	Děti z dětských domovů	Σ
základní vzdělání	4	0	4
středoškolské vzdělání s výučním listem	3	10	13
středoškolské vzdělání s maturitou	5	3	8
vysokoškolské vzdělání	19	18	37
Σ	31	31	62

Výsledek testového kritéria je $\chi^2 = 8,298 > \chi^2_{0,05(3)} = 7,815$

Odmítáme nulovou hypotézu H_0 , protože výsledná hodnota je vyšší než hodnota kritická a přijímáme alternativní hypotézu H_A . Ta říká, že mezi stanovováním cílů ve vzdělání u dětí žijících ve svých rodinách a dětí žijících v dětských domovech existuje významný rozdíl.

Výzkumná otázka č. 4:

Existuje rozdíl v považování za důležité hodnotu tolerance ostatních (ať jsou jacíkoliv) u dětí žijících ve svých rodinách a dětí žijících v dětských domovech?

Ve čtvrtém výzkumném problému jsme se zaměřili na zkoumání, zda existuje rozdíl mezi považováním za důležité hodnotu tolerance ostatních lidí (ať jsou jacíkoliv) u dětí žijících ve svých rodinách a dětí žijících v dětských domovech.

Věcná hypotéza č. 4:

Děti žijící v dětských domovech více považují za důležité tolerovat ostatní (ať už jsou jacíkoliv) než děti žijící ve svých rodinách.

Statistické hypotézy k věcné hypotéze č. 4:

H₀: Mezi četností výběru důležitosti tolerance ostatních (ať jsou jacíkoliv) u dětí žijících ve svých rodinách a dětí žijících v dětských domovech neexistuje žádný rozdíl.

H_A: Mezi četností výběru důležitosti tolerance ostatních (ať jsou jacíkoliv) u dětí žijících ve svých rodinách a dětí žijících v dětských domovech existuje významný rozdíl.

K ověření hypotézy jsme získali data z položky č. 11, kde jsme se ptali, zda je pro ně důležitá hodnota tolerance ostatních (ať jsou jacíkoliv).

Položka č. 11:

Považuješ za důležitou hodnotu „tolerance ostatních“ (ať jsou jacíkoliv)?

- a) ano
- b) spíše ano
- c) spíše ne
- d) ne

Kontingenční tabulka č. 4: Považuješ za důležitou hodnotu „tolerance ostatních“ (ať jsou jacíkoliv)?

	Děti ze svých rodin	Děti z dětských domovů	Σ
ano	9	17	26
spíše ano	19	7	26
spíše ne	3	4	7
ne	1	2	3
Σ	32	30	62

Výsledek testového kritéria je $\chi^2 = 8,420 > \chi^2_{0,05(3)} = 7,815$

Odmítáme nulovou hypotézu H_0 , protože výsledná hodnota je vyšší než hodnota kritická a přijímáme alternativní hypotézu H_A . Ta říká, že mezi četností výběru důležitosti tolerance ostatních (ať jsou jakýkoliv) u dětí žijících ve svých rodinách a dětí žijících v dětských domovech existuje významný rozdíl.

12 Diskuze výsledků výzkumného šetření

V této části se budeme věnovat shrnutí empirické části a porovnání výsledků z výzkumného šetření s předchozími výzkumy. Výzkumná část byla zaměřena na představy o životě u dětí žijící ve svých rodinách a žijících v dětských domovech, které docházejí na 2. stupeň základní školy. Hlavním cílem práce bylo zjistit, zda existují rozdíly, mezi představami o životě u těchto dvou skupin dětí.

Byly stanoveny dílčí cíle a na základě nich bylo zkoumáno, zda je rozdíl mezi znalostí pojmu „zdravý životní styl“ u dětí žijících ve svých rodinách a dětí žijících v dětských domovech. Dále bylo zjišťováno, zda je rozdíl v četnosti představ o sportu jako preferované volnočasové aktivitě u obou skupin dětí. Třetím dílčím cílem bylo zjistit, zda je rozdíl v dosahování cílů v oblasti vzdělání. Za pomoci posledního dílčího cíle bylo zkoumáno, zda je rozdíl v považování za důležité hodnotu tolerovat ostatní (ať jsou jakýkoliv) u obou skupin.

Na základě popsaných dílčích cílů byly stanoveny výzkumné otázky, na které navázaly věcné, alternativní a nulové hypotézy. Ty byly na konci empirické části podrobeny testování.

První dílčí otázkou jsme se ptali, zda existuje rozdíl ve znalosti pojmu „zdravý životní styl“ u dětí žijících ve svých rodinách a dětí žijících v dětských domovech. Na otázku, zda vědí, co znamená pojem „zdravý životní styl“ nám odpovědělo 59 % z dětí žijících ve svých rodinách a 56 % dětí žijících v dětských domovech, že význam pojmu zná. 3 % dětí žijících ve svých rodinách a 25 % dětí žijících v dětských domovech odpovědělo, že význam pojmu nezná. A 38 % dětí žijících ve svých rodinách a 19 % dětí žijících v dětských domovech odpovědělo, že si nejsou zcela jisti významem tohoto pojmu. Po podrobení testování statistických hypotéz, jsme vyzkoumali, že mezi četnostmi znalostí významu pojmu „zdravý životní styl“ u dětí žijících ve svých rodinách a žijících v dětských domovech existuje statisticky významný rozdíl. Můžeme tedy připustit platnost věcné hypotézy, která říká, že význam pojmu „zdravý životní styl“ zná více dětí žijících ve svých rodinách než dětí žijících v dětských domovech.

Výsledky našeho šetření můžeme porovnat s výsledky Walenkové (2009, s. 39), které také ukazují, že pojem „zdravý životní styl“ znají více děti žijící ve svých rodinách než děti žijící v dětských domovech (48 dětí z rodin a 42 dětí v dětských domovech zná pojem zdravý životní styl, částečně pojem zná 34 dětí z rodin a 23 dětí z dětských domovů a pojem nezná 13 dětí z rodin a 28 dětí z dětských domovů). Na téma „zdravý životní styl“ jsme se ptali dětí ještě v následujících dvou otázkách (č. 9 a č. 10), kde opět prokázaly svoji znalost více děti žijící ve svých rodinách, které častěji volily více možných odpovědí než děti žijící v dětských domovech (všechny možnosti byly správné).

Druhou dílčí otázkou jsme se ptali, zda existuje rozdíl v preferování sportu jako volnočasové aktivity u dětí žijících ve svých rodinách a dětí žijících v dětských domovech. Vytvořili jsme graf č. 23, který znázorňuje preferování sportování jako volnočasové aktivity. Na položku, kde jsme se ptali, jak si představují skvěle strávený volný čas, nám odpovědělo 34 % dětí žijících ve svých rodinách a 38 % dětí žijících v dětských domovech, že preferují sportování. 66 % dětí žijících ve svých rodinách a 63 % dětí žijících v dětských domovech zvolilo jinou volnočasovou aktivitu. Po podrobení testování statistických hypotéz, jsme vyzkoumali, že mezi četností preferování sportu jako volnočasové aktivity u dětí žijících ve svých rodinách a dětí žijících v dětských domovech neexistuje statisticky významný rozdíl. Platnost věcné hypotézy, která říká, že sportování volí jako skvělé trávení volného času více děti žijící v dětských domovech než děti žijící ve svých rodinách, tedy nemůže být potvrzena.

Výsledky našeho šetření můžeme porovnat s výsledky diplomové práce Novákové (2018, s. 61), která zjišťovala, představu o trávení volného času u dětí v dětských domovech a sportování zvolilo 60,4 % dětí. Další výzkum na tuto tematiku od Konečné (2009, s. 30) ukazuje, že sport jako volnočasovou aktivitu zvolilo 16,8 % dětí z rodin.

Třetí dílčí otázkou jsme se ptali, zda existuje rozdíl ve stanovování cílů v oblasti nejvyššího dosaženého vzdělání u dětí žijících ve svých rodinách a dětí žijících v dětských domovech. Vytvořili jsme graf č. 24, který zobrazuje představy dětí žijících ve svých rodinách a dětí žijících v dětských domovech o jejich budoucím nejvyšším dosaženém vzdělání. Představu o základním vzdělání, jako nejvyšším dosaženém vzdělání má 13 % dětí žijících ve svých rodinách a 0 % dětí žijících v dětských domovech. Středoškolské vzdělání s výučním listem chce mít 10 % dětí žijících ve svých rodinách a 32 % dětí žijících v dětských domovech. Středoškolského vzdělání s maturitou chce dosáhnout 16 % dětí žijících ve svých rodinách a 10 % dětí žijících v dětských domovech. Vysokoškolské vzdělání chce získat 61 % dětí žijících ve svých rodinách a 58 % dětí žijících v dětských domovech. Po podrobení testování statistických hypotéz, jsme vyzkoumali, že mezi stanovováním cílů ve vzdělání u dětí žijících ve svých rodinách a dětí žijících v dětských domovech existuje statisticky významný rozdíl. Můžeme tedy připustit platnost věcné hypotézy, která říká, že děti žijící ve svých rodinách mají vyšší cíle v dosahování vzdělání než děti žijící v dětských domovech.

Výsledky našeho šetření můžeme porovnat s následujícími výsledky, které stejně jako u nás ukazují větší zájem o vyšší vzdělání u dětí žijících ve svých rodinách. Výzkum Vokaté (2018, s. 69) ukazuje, že 46 % dětí z rodin chce dosáhnout vysokoškolského vzdělání a Komerční banka s Nadací Jistota vyzkoumali, že 71 % dětí z dětských domovů získává výuční list (Komerční Banka, 2015 [online]).

Čtvrtou dílčí otázkou jsme se ptali, zda existuje rozdíl v považování za důležité hodnotu tolerance ostatních (ať jsou jacíkoliv) u dětí žijících ve svých rodinách a dětí žijících v dětských domovech. Děti jsme se ptali, zda je pro ně důležitá hodnota „tolerance ostatních“ (ať jsou jacíkoliv) a 28 % dětí žijících ve svých rodinách a 53 % dětí žijících v dětských domovech odpovědělo „ano“. 59 % dětí žijících ve svých rodinách a 22 % dětí žijících v dětských domovech zvolilo „spíše ano“. „Spíše ne“ odpovědělo 9 % dětí žijících ve svých rodinách a 13 % dětí žijících v dětských domovech. A možnost „ne“ vybraly 3 % dětí žijících ve svých rodinách a 6 % dětí žijících v dětských domovech. Neodpovědělo na položku 0 % dětí žijících ve svých rodinách a 6 % dětí žijících v dětských domovech. Po podrobení testování statistických hypotéz, jsme vyzkoumali, že mezi četností výběru důležitosti tolerance ostatních (ať jsou jacíkoliv) u dětí žijících ve svých rodinách a dětí žijících v dětských domovech existuje statisticky významný rozdíl. Můžeme tedy připustit platnost věcné hypotézy, která říká, že děti žijící v dětských domovech více považují za důležité tolerovat ostatní (ať už jsou jacíkoliv) než děti žijící ve svých rodinách, protože odpověď „ano“ volily děti žijící v dětských domovech mnohem častěji.

Výsledky našeho šetření můžeme porovnat s výsledky Bartošákové (2011, s. 39 a 49), která vyzkoumala v problematice hodnoty dětí, že 50 % dívek a 45 % chlapců z dětských domovů zvolilo hodnotu „být tolerantní k jiným (rasám, vyznáním)“ a oproti tomu tuto hodnotu vybralo 36 % dívek a 41 % chlapců z rodin. Předešlý výzkum stejně jako u nás ukazuje, že častěji se k této hodnotě přihlásily děti žijící v dětských domovech.

Výzkumným šetřením bylo tedy zjištěno, že existují statisticky významné rozdíly v některých oblastech představ o životě dětí žijících ve svých rodinách a dětí žijících v dětských domovech. Dle našeho šetření se jedná o rozdíly ve znalosti významu zdravého životního stylu, ve stanovování cílů v oblasti vzdělávání a důležitosti hodnoty tolerance. Na výsledky našeho výzkumného šetření by mohly navázat další závěrečné práce.

Závěr

V rodinách i dětských domovech probíhá zejména výchova, vzdělávání a socializace dětí. Děti z obou těchto institucí jsou připravovány na budoucí osamostatnění a utvářejí si určité představy o životě (Pávková in Bendl 2015) a (Kraus 2014). Právě představy o životě dětí z obou prostředí, byly objektem zájmu diplomové práce na téma Srovnání představ o životě mezi dětmi žijícími ve svých rodinách a dětmi žijícími v dětských domovech. Mohli jsme tak vyzkoumat, zda jsou mezi nimi významné odlišnosti.

Hlavním cílem práce bylo zjistit, zda existují rozdíly v představách obou skupin. Hlavní cíl byl naplněn za pomoci cílů dílčích, které se zaměřovaly již na konkrétnější oblasti ze života.

Teoretická část je postavena na třech hlavních oblastech. Je zde popsána výchova a daná prostředí (rodina, dětský domov), ve kterých naši respondenti žijí. Období pubescence, na které jsme se zaměřili. A další kapitoly reagující na stanovené hypotézy.

Empirická část je tvořena čtyřmi kapitolami. V první kapitole jsme zhodnotili stav problematiky, která byla naší náplní. Následující kapitola popisuje základní informace o výzkumu, najdeme zde popis tématu, cíle, zkoumaný předmět, dílčí otázky a hypotézy, metody, výběr vzorku a podmínky pro výzkum a jeho realizaci. V poslední kapitole jsou zpracována získaná data z dotazníkového šetření, kterého se účastnilo celkem 64 respondentů (32 dětí žijících ve svých rodinách a 32 dětí žijících v dětských domovech). Výsledky u každé položky jsou znázorněny graficky nebo sepsány v tabulce a následně popsány. Dále byly výsledky z položek příslušících ke stanoveným hypotézám podrobovány testování, konkrétně testem nezávislosti chí-kvadrát pro kontingenční tabulku, dle Chráska (2016). Poslední, dvanáctá kapitola se věnuje diskuzi výsledků výzkumného šetření. Zde jsou shrnuty nejen výsledky z dotazníkového šetření a testování hypotéz, ale mohli jsme zde i porovnat naše výsledky z předchozími výzkumy.

Zjistili jsme, že mezi dětmi žijícími ve svých rodinách a dětmi žijícími v dětských domovech existuje statisticky významný rozdíl u představ o zdravém životním stylu, o vzdělávání a o hodnotě tolerance.

Za nejdůležitější shledávám zjištění, že i když se v některých oblastech představ o životě tyto dvě skupiny dětí liší, rozdíly se blížily k hranici významnosti. I když se během získávání dat vyskytly určité limity, jsem ráda, že mi bylo umožněno toto téma zpracovat a práce by mohla být inspirací pro další rozšíření tématu či zaměření se na konkrétnější oblasti více podrobně.

Seznam použitých zkratek

Apod. – a podobně

Atd. – a tak dále

Č. – číslo

PC – počítač

Sb. – sbírky

SŠ – střední škola

Tzn. – to znamená

Seznam tabulek

Tabulka 1: Co si pod pojmem „zdravý životní styl“ představuješ?.....	54
Tabulka 2: Co bys chtěl/a dělat za povolání?.....	64
Kontingenční tabulka č. 1: Víš, co znamená pojem „zdravý životní styl“?.....	74
Kontingenční tabulka č. 2: Preferování sportování jako volnočasové aktivity.....	76
Kontingenční tabulka č. 3: Představy o nejvyšším dosaženém vzdělání.....	78
Kontingenční tabulka č. 4: Považuješ za důležitou hodnotu „tolerance ostatních“ (ať jsou jakýkoliv)?.....	79

Seznam grafů

Graf 1: Kolik ti je let?.....	48
Graf 2: Jsi chlapec nebo dívka?.....	49
Graf 3: Kolikátou třídu základní školy navštěvuješ?.....	50
Graf 4: Máš nějaký vzor nebo idol?.....	51
Graf 5: Pokud máš nějaký vzor nebo idol, představuješ si mít stejný nebo podobný život jako on?.....	52
Graf 6: Jak podle tebe vypadá skvěle strávený volný čas?.....	53
Graf 7: Víš, co znamená pojem „zdravý životní styl“?.....	54
Graf 8: Jaké důsledky má podle tebe <u>nedodržování</u> „zdravého životního stylu“?.....	57
Graf 9: Co si myslíš, že negativně dopadá na zdraví člověka?.....	58
Graf 10: Považuješ za důležitou hodnotu „tolerance ostatních“ (ať jsou jacíkoliv)?.....	59
Graf 11: Myslíš, že je důležitější mít velké množství kamarádů nebo malé množství dobrých přátel?.....	60
Graf 12: Chceš jít po dokončení základní školy dále na střední školu?.....	61
Graf 13: Na jaký typ střední školy chceš jít?.....	62
Graf 14: Chtěl/a bys jít jednou na vysokou školu?.....	63
Graf 15: Chtěl/a bys jednou pracovat manuálně (rukama) nebo kognitivně (hlavou)?.....	64
Graf 16: Kolik peněz by sis chtěl/a měsíčně vydělávat (v hrubé mzdě)?.....	66
Graf 17: Chtěl/a by sis jednou udělat řidičský průkaz?.....	67
Graf 18: Chtěl/a bys jednou bydlet v rodinném domě nebo v bytovém domě?.....	68
Graf 19: S kým bys chtěl/a jednou bydlet?.....	69
Graf 20: Chtěl by ses jednou oženit/vdát?.....	70
Graf 21: Chtěl/a bys mít jednou děti?.....	71
Graf 22: Pokud jsi zakroužkoval/a, že bys chtěl/a jednou mít děti, tak zde zakroužkuj kolik: ...	72
Graf 23: Preferování sportování jako volnočasové aktivity.....	75
Graf 24: Představy o nejvyšším dosaženém vzdělání.....	77

Seznam použité literatury

- BENDL, Stanislav a kolektiv, 2015. *Vychovatelství: učebnice teoretických základů oboru*. Praha: Grada Publishing, a. s. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-4248-9.
- ČAPEK, Robert a kolektiv, 2006. *Dialogy o výchově: antologie studijních textů k předmětu Teorie výchovy*. Hradec Králové: Gaudeamus. ISBN 80-7041-931-8.
- HAVLÍK, Radomír, Věra HALÁSZOVÁ a Jiří PROKOP, 1996. *Kapitoly ze sociální výchovy*. Praha: Univerzita Karlova. ISBN 80-86039-10-2.
- CHRÁSKA, Miroslav, 2016. *Metody pedagogického výzkumu. Základy kvantitativního výzkumu*. Druhé aktualizované vydání. Praha: Grada Publishing, a. s. ISBN 978-80-247-5326-3.
- JANSA, Petr a kolektiv, 2018. *Pedagogika sportu*. Druhé vydání. Univerzita Karlova Praha: Karolinum. ISBN 978-80-246-3986-4.
- JUKLOVÁ, Kateřina, Irena LOUDOVÁ, Radka SKORUNKOVÁ, Eva ŠVARCOVÁ a Jindra VONDROUŠKOVÁ, 2015. *Vybrané kapitoly z pedagogiky a psychologie nejen pro speciální pedagogy*. Hradec Králové: Gaudeamus. ISBN 978-80-7435-427-4.
- KERN, Hans, Christine MEHL, Hellfried NOLZ, Martin PETER a Regina WINTERSPERGER, 2006. *Přehled psychologie*. Vydání třetí. Přeložila MACHÁTOVÁ Magdalena. Praha: Portál. ISBN 80-7367-121-2.
- KOPECKÁ, Ilona, 2011. *Psychologie 1. díl, učebnice pro obor sociální činnost*. Praha: Grada Publishing, a. s. ISBN 978-80-247-3875-8.
- KOŤA, Jaroslav, Dobromila, TRPIŠOVSKÁ a Marie, VACÍNOVÁ, 2013. *Sociální psychologie: vybrané kapitoly*. Vyd. 2., rozš. a přeprac. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského Praha. ISBN 978-80-7452-029-7.
- KRAUS, Blahoslav, 2014. *Základy sociální pedagogiky*. Vyd. 2. Praha: Portál, s. r. o. ISBN 978-80-262-0643-9.
- KRAUS, Blahoslav, Věra POLÁČKOVÁ a kol., 2001. *Člověk – prostředí – výchova: k otázkám sociální pedagogiky*. Brno: Paido, edice pedagogické literatury. ISBN 80-7315-004-2.
- KURIC, Josef, 2000. *Ontogenetická psychologie*. Brno: Akademické nakladatelství s. r. o. Brno. ISBN 80-214-1844-3.
- KURIC, Josef a kolektiv, 1986. *Ontogenetická psychologie*. Přeložila VYHLÍDKOVÁ Jana a KYNCLOVÁ Alena. Praha: Státní pedagogické nakladatelství Praha. ISBN 14-409-86.

- LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ, 2006. *Vývojová psychologie 2., aktualizované vydání*. Praha: Grada Publishing, a. s. ISBN 978-80-247-1284-0.
- MACHOVÁ, Jitka, Dagmar KUBÁTOVÁ a kolektiv, 2009. *Výchova ke zdraví*. Praha: Grada Publishing, a. s. ISBN 978-80-247-2715-8.
- MAŇÁK, Josef, Vlastimil ŠVEC (ed.), 2004. *Cesta pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, edice pedagogické literatury. ISBN 80-7315-078-6.
- MERTIN, Václav, Lenka KREJČÍŘOVÁ a kolektiv, 2020. *Výchovné poradenství*. Třetí aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s. ISBN 978-80-7598-174-5.
- NĚMEC, Jiří a kol., 2002. *Kapitoly ze sociální pedagogiky a pedagogiky volného času*. Pro doplňující pedagogické studium. Brno: Paido, edice pedagogické literatury. ISBN 80-7315-012-3.
- PÁVKOVÁ, Jiřina, Bedřich HÁJEK, Břetislav HOFBAUER, Vlasta HRDLIČKOVÁ, Alena PAVLÍKOVÁ a Jan STÁRKA, 2002. *Pedagogika volného času*. Třetí aktualizované vydání. Praha: Portál, s. r. o. ISBN 80-7178-711-6.
- PROCHÁZKA, Miroslav, 2012. *Sociální pedagogika*. Praha: Grada publishing, a. s. ISBN 978-80-247-3470-5.
- PUGNEROVÁ, Michaela a kolektiv, 2019. *Psychologie pro studenty pedagogických oborů*. Vydání první. Praha: Grada Publishing, a. s. ISBN 978-80-271-0532-8.
- SEKOT, Aleš, 2006. *Sociologie sportu*. Brno: Paido, edice pedagogické literatury. ISBN 80-7315-132-4.
- SKUTIL, Martin a kol., 2011. *Základy pedagogicko-psychologického výzkumu pro studenty učitelství*. Praha: Portál, s. r. o. ISBN 978-80-7367-778-7.
- STŘELEČEK, Stanislav et al, 1998. *Kapitoly z teorie a metodiky výchovy I*. Brno: Paido. Edice pedagogické literatury. ISBN 80-85931-61-3.
- ŠAFRÁNKOVÁ, Dagmar, 2019. *Pedagogika 2., aktualizované a rozšířené vydání*. Praha: Grada Publishing, a. s. ISBN 978-80-247-5511-3.
- ŠIKULOVÁ, Renata, Eva MRÁZOVÁ a Iva WEDLICHOVÁ, 2007. *Pomáháme žákům s výběrem vzdělávací a profesní dráhy*. Metodická příručka pro učitele základních škol. Nakladatelství Hněvín. ISBN 978-80-86654-20-1.
- TAXOVÁ, Jiřina, 1987. *Pedagogicko psychologické zvláštnosti dospívání*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, n. p. ISBN 14-426-87.
- VÁGNEROVÁ, Marie a Lidka LISÁ, 2021. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. Vydání třetí, přepracované a doplněné. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum. ISBN 978-80-246-4961-0.

VÁŽANSKÝ, Mojmír a Vladimír SMÉKAL, 1995. *Základy pedagogiky volného času*. Brno: Paido, edice pedagogické literatury. ISBN 80-901737-9-9.

Seznam použitých zdrojů pro zhodnocení stavu problematiky

BARTOŠÁKOVÁ, Petra. *Diference v hodnotové orientaci dětí z úplných rodin a dětí z dětských domovů*. Ostrava, 2011. Bakalářská práce. Ostravská univerzita. Pedagogická fakulta. Katedra pedagogické a školní psychologie.

KOMERČNÍ BANKA. *Děti nejsou připraveny na odchod z dětského domova, prokázal průzkum financovaný Nadací Jistota* [online]. 24. 6. 2015 [cit. 25. 1. 2023]. Dostupné z: <https://www.kb.cz/cs/o-bance/novinky/aktuality/deti-nejsou-pripraveny-na-odchod-z-detskeho-domova>.

KONEČNÁ, Aneta. *Hodnotová orientace z pohledu žáků 2. stupně ZŠ*. Brno, 2009. Bakalářská práce. Masarykova Univerzita. Pedagogická fakulta. Katedra občanské výchovy.

KŘEPELKOVÁ, Jana. *Představy žáků středních škol o jejich budoucnosti*. Brno, 2017. Bakalářská práce. Mendelova univerzita v Brně. Institut celoživotního vzdělávání.

MAREK, Jiří. *Představy o životě a hodnotách žáků 5. tříd (Až já budu velký)*. Brno, 2015. Diplomová práce. Masarykova Univerzita. Pedagogická fakulta. Katedra primární pedagogiky.

NEMETZ, David. *Představy žáků ŠŠ o budoucnosti*. Brno, 2020. Bakalářská práce. Mendelova univerzita v Brně. Institut celoživotního vzdělávání.

NOVÁKOVÁ, Sabina. *Představy o budoucnosti z pohledu mladistvých žijících v dětských domovech*. Ostrava, 2018. Diplomová práce. Ostravská univerzita. Fakulta sociálních studií. Katedra sociální práce.

VOKATÁ, Markéta. *Motivace a hodnotová orientace žáků 2. st. ZŠ*. České Budějovice, 2018. Diplomová práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Pedagogická fakulta. Katedra pedagogiky a psychologie.

WALENKOVÁ, Veronika. *Životní styl dětí v dětských domovech z hlediska dodržování zásad zdravého životního stylu*. České Budějovice, 2009. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Zdravotně sociální fakulta.

Seznam použitých online zdrojů

Butler, N., Quigg, Z., Bates, R. *et al.* The Contributing Role of Family, School, and Peer Supportive Relationships in Protecting the Mental Wellbeing of Children and Adolescents. *School Mental Health* **14**, 776–788 (2022). <https://doi.org/10.1007/s12310-022-09502-9>.

WHO, 1946: *Constitution of the world health organization*. WHO 2022 [online]. [cit. 4. 1. 2023]. Dostupné z: <https://www.who.int/about/governance/constitution>.

Zákon č. 109/2002 Sb., Zákon o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů.

In: *Zákony pro lidi* [online], částka 48/2002. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2002-109>.

Příloha č. 1

Dotazník k diplomové práci

Vážené respondentky a vážení respondenti,

chtěla bych Vás požádat o vyplnění mého dotazníku, který bude podkladem pro diplomovou práci s názvem „Srovnání představ o životě mezi dětmi žijícími ve svých rodinách a dětmi žijícími v dětských domovech“.

Vaše účast ve výzkumu je dobrovolná a zcela anonymní. Prosím, aby Vaše odpovědi byly pravdivé a co nejpřesněji uvedené.

Předem děkuji za ochotu a spolupráci.

Studentka oboru Sociální pedagogika – specializace Výchovné poradenství na Pedagogické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci

Prosím Vás o zřetelné označení odpovědí a u otevřených otázek napište Vaši odpověď.

1. Kolik ti je let?

2. Jsi chlapec nebo dívka?

- a) chlapec
- b) dívka

3. Kolikátou třídu základní školy navštěvuješ?

- a) 6.
- b) 7.
- c) 8.
- d) 9.

4. Máš nějaký vzor nebo idol?

- a) ano
- b) ne

5. Pokud máš nějaký vzor nebo idol, představuješ si mít stejný nebo podobný život jako on?

- a) ano
- b) ne

6. Jak podle tebe vypadá skvěle strávený volný čas?

(Vyber jednu z možností.)

- a) spánkem
- b) sportováním
- c) hraním deskových her
- d) hraním počítačových/mobilních her
- e) věnováním se umění (malba, kresba, hra na hudební nástroj, zpěv, vyrábění apod.)
- f) procházkami
- g) výlety a cestováním
- h) učením se nových věcí a získáváním nových informací
- ch) jiná odpověď, napiš svoji odpověď:

7. Víš, co znamená pojem „zdravý životní styl“?

- a) ano, vím
- b) ne, nevím
- c) nejsem si úplně jistý/á

8. Co si pod pojmem „zdravý životní styl“ představuješ?

9. Jaké důsledky má podle tebe nedodržování „zdravého životního stylu“?

(Můžeš vybrat více možností.)

- a) únava
- b) psychická nepohoda
- c) nadváha a obezita
- d) špatné vztahy s druhými lidmi
- e) fyzická nepohoda a zdravotní obtíže
- f) finanční zátěž

10. Co si myslíš, že negativně dopadá na zdraví člověka?

(Můžeš vybrat více možností.)

- a) nedostatečný pohyb
- b) nedostatek spánku
- c) užívání návykových látek (alkohol, tabák apod.)
- d) vysokokalorická strava
- e) stres

11. Považuješ za důležitou hodnotu „tolerance ostatních“ (ať jsou jakkoliv)?

- a) ano
- b) spíše ano
- c) spíše ne
- d) ne

12. Myslíš, že je důležitější mít velké množství kamarádů nebo malé množství dobrých přátel?

- a) velké množství kamarádů
- b) malé množství dobrých přátel

13. Chceš jít po dokončení základní školy dále na střední školu?

(Pokud ne, přeskoč na otázku číslo 15.)

- a) ano, chci jít na střední školu
- b) ne, nechci jít na střední školu

14. Na jaký typ střední školy chceš jít?

- a) střední odborné učiliště (výuční list)
- b) střední odbornou školu (maturita)
- c) gymnázium

15. Chtěl/a bys jít jednou na vysokou školu?

- a) ano
- b) ne

16. Chtěl/a bys jednou pracovat manuálně (rukama) nebo kognitivně (hlavou)?

- a) manuálně (rukama)
- b) kognitivně (hlavou)

17. Co bys chtěl/a dělat za povolání?

18. Kolik peněz by sis chtěl/a měsíčně vydělávat (v hrubé mzdě)?

- a) 16 000 – 20 000 Kč
- b) 20 000 – 25 000 Kč
- c) 25 000 – 30 000 Kč
- d) 30 000 – 35 000 Kč
- e) 35 000 – 40 000 Kč
- f) 40 000 Kč a více

19. Chtěl/a by sis jednou udělat řidičský průkaz?

- a) ano
- b) ne
- c) nevím

20. Chtěl/a bys jednou bydlet v rodinném domě nebo v bytovém domě?

- a) v rodinném domě
- b) v bytovém domě

21. S kým bys chtěl/a jednou bydlet?

- a) s nikým
- b) s partnerem/partnerkou
- c) s kamarádem/kamarádkou

22. Chtěl/a by ses jednou oženit/vdát?

- a) ano
- b) ne
- c) jiná možnost

23. Chtěl/a bys mít jednou děti?

- a) ano
- b) ne
- c) nevím

24. Pokud jsi zakroužkoval/a, že bys chtěl/a jednou mít děti, tak zde zakroužkuj kolik:

- a) 1 dítě
- b) 2 děti
- c) 3 děti
- d) 4 děti
- e) 5 dětí
- f) více než 5 dětí